

A KÖLTÉSZETRŐL.

TANKÖLTEMÉNY NÉGY ÉNEKBEN.

IRTA

BOILEAU.

FRANZIÁBÓL FORDITOTTA

ERDÉLYI JÁNOS.

MÁSODIK KIADÁS.

BUDAPEST.

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1885.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

ELŐSZÓ.

Boileau-nak e nagyszerű tankölteményét nem most és tőlem veszi először a magyar olvasó; az még az *Erdélyi Múzeum* VII. füzetében jelent meg Döbrentei fordítása szerint prózában, némi kihagyásokkal, s néhol szaporítva is. E munka Boileau-nak fő-műve; a francziák úgy ítélnék, hogy ez alapítá meg ama nemességet és szilárdságot, mely első rangú írókban tapasztalható. Becsét főkép három tekintet emeli: a vállalat nehézsége, a versek szép- és az egésznek hasznos volta. Közelismerés szerint e *Poetica* Horáczenál kimerítőbb, rend dolgában pedig amaz vele nem is hasonlítható. Boileau ellenségei azt hozzák ugyan föl ellene, hogy ez csak fordítása Horáczenak; azonban erre még ő megfelelt maga, szépen megköszönve a dicséretet, mondván: munkámba, mely ezer száz versből áll, mintegy ötven-hatvan vétetett Horáczból; engem nem érhet nagyobb dicséret azokénál, kik azt hiszik, hogy a többit e

nagy költőből fordítám, s meglepő rám nézve, miért vívnak mégis a szabályok ellen, melyek benne előadatnak. — De Boileau nem csak Horáczból vőn át helyeket, hanem más írókból is néhány velős mondást; s ez a jegyzetekben mind elő fog kerülni.

A számos kiadások, melyeket Boileau munkái értek, tulajdonkép kettőre szállíthatók, egyik Brossette magyarázataival, másik Monteil jegyzeteivel; minden előbbi, e kettőhöz mérve, tökéletlen. Így legjobb kiadások a genevai 1716; a hágai 1718; a párisi 1740; s a drezdai 1767. Fordító az utolsót használá.

Boileau Despreaux Miklós életéről álljon itt néhány adat Maizeaux után. Született Párisban, decz. 5-én 1636. Atyja, Gyula, parlamenti írnok volt; anyja korán meghalt, ő három fiok között legkisebb; bátyjai, Gyula és Jakab, szinte nagy hírre jutottak a tudományosság világában. — Miklós a beauvaisi collegiumban kezdé tanulását, s mihamar kitört belőle a nagy hajlandóság mindenhez, a mi költői, többnyire verseket s románokat olvasván. Alig volt 18 éves, mikor egy odát írt az angolokkal kiütött had hírére szép tűzzel és nyelven és phantasiával. Bölcsészti pályája után törvényhez fogott, s korán ügyvéd lett, de, mi földolog, nem volt kedve a szónokipályához; s mintha talán volt volna e tudomány ellenlábasához, Sorbonneba ment theológiát tanulni, hogy ott hagyja azt is, s egészen jobb szelleme sugallata után in-

duljon ezentúl. — A jó ízlés bosszút érdemle már Fracziaországban, s ő néhány satirát írt, s ezrede támadt föl ellene a rossz költőknek; míg az erény iránti buzgalma oda vivé, hogy a romlott század gyöngéit is ostorozza. A közönség melléje állt; satirái nem csak szívesen fogadtattak, hanem kéziratai minden áron kerestettek, majd nyomattak is, de hibásan és idegen munkákkal együtt, s Boileau tovább nem állhatván, mint bánnak velök, mint hamisítják: — 1666. szabadék mellett kiadá maga. Nagy zaj kelt a Parnaszon, leginkább ama szabad írásmód miatt, hogy személyek is voltak megnevezve. E vád ellen Boileau írt a *satiráról*, s védé magát régiek és újak példájával egyaránt. Ezután egy költői levelet írt a királyhoz, majd másodikat is, midőn sebesen haladna hódításai-ban a Rajna felé 1762. E levélben nagyon dicsérik a rajnáni átszállás leírását.

Egy kis vita a *sainte-chapellei* kántor és számtartó közt alkalmul szolgált neki egy víg eposzra, melynek czíme *Lutrin** (pulpitus, tám) VI. énekben.

Munkái 1674-ki kiadásához jött a *L'art poétique*, IV. énekben, két új levél, *Lutrin* négy éneke, és *Longinus a fenségesről*. Most új zaj keletkezett, és irgalmatlan vádak jöttek ki ellene,

* A *Pulpitus*, egy mulatságos vitézi költemény, magyar versekbe foglalta Kovács Ferencz, matematikus, Győrben, 1789.

de ő röviden felelt, s ekkor köszönte meg a fentebb említett horáczai vádat megtámadóinak. Munkáit többször kiadá még, nevezetesen 1683., 1685., ekkor bővítve két új epigrammal Kautin apát ellen, másat írt egy istentagadó és még kettőt Desmarais ellen. Most jött ki köszönete az akademiához, mely 1684-ben tagjának választá. Írt újra néhány satírá: *a nők ellen, kertészéhez, és az istenszeretetről* 1695—97. Ez időtájban küldte meg neki Ericeyra gr. poetikája fordítását portugál versekben. Midőn barátja Racine 1699-ben meghalt s helyére a király Valincourt-t nevezte ki Boileau mellé, új társát ez ismét egy satírával fogadá, *az igaz és álérdem.* 1701. új kiadását rendezé el munkáinak, új előszóval, s ezt mondá legteljesebbnek; s még egyszer adta volna ki 1710. de *Satyre sur l'Equivoque* új műve miatt, inkább abbahagyta, mint csonkán tegye közzé; és visszavonult az udvartól barátai körébe, s még azon év márcz. 13-án meghalt 74 éves korában.

Perrault ellen, ki az új idő költőit és költészetét dicsérte, Boileau a régieket védte, s maga is írt egy odát Pindar szellemében, mintegy példányilag is ábrázolni a classicusok elsőségét. — XIV. Lajos viselt dolgait írta, de soha ki nem adta; itt csak nemes szívűsége tűnik elő, mert, mint maga mondá, nem tudá mivel igazolni az 1672-ki táborozásokat Hollandia ellen, s ez oka, hogy Franciaország e korának története ma sincs tisztában egészen.

A KOLTESZETROL.

ELSŐ ÉNEK.

Hiába a magas Parnaszra törni fel
Merész írónak a vers mesterségével.
Ha lelkét az egek által nem ihleték,
Ha már születve nem költőnek születék,
Korlátozott erő mellett fogoly lesz az, 5
S Phoebus siket reá, makranczos a Pegaz.

Oh-ti, kiket ilyen veszélyes tűz hevít,
Futván a szép elmék tüskés ösvényeit,
Versekkel áldatlan soh' se vesződjeteK,
Még nem tehetség, ha rimhöz van kedvetek. 10
Félős az a hiú tetszésnek ingere,
Fontolja meg kiki, mihöz van dús ere.

6. v. «Phoebus siket reá» stb. Horácznál, *de Arte poet.* 385 v.

Tu nihil invita dices, faciesve Minerva.

12. v. «Fontolja meg kiki . . .» Horácznál 38. v.

Sumite materiam vestris, qui scribitis, aequam

A nagy elmékben bő természet tudá jól
 Iróknak osztani részt adományiból.
 Ez fösti versében, mi a szerelmi láng, 15
 Az ír epigrammot, melynek végén fulánk.
 Malherbe a hős dicső tettét énekli meg,
 Racan Philist, pásztort és erdőket zeneg.
 De gyakran a szellem hiúsággal teli,
 Magát és erejét nagyobbbnak képzei. 20
 Ilyen, ki azt ír, hogy kocsmás volt Faret,
 Mert jól rimelt neve e szóhoz: *cabaret*.
 Ő nagy bolondjában boszantó versivel
 Énekli, mint futott vitézül Izraël,
 S Mózes a pusztán keresztül és kasul 25
 Jár, és Faraóval a tengerekbe ful.

Mindegy, a tárgy legyen tréfás avagy komoly,
 Úgy jó, ha értelem a rimmel összefoly.
 Látszatra ők ugyan egymást nem tűrik el;
 A rim rabszolgán, minek hódolni kell. 30

Viribus, et versate diu, quid ferre recusent,
 Quid valeant humeri.

17. v. «Malherbe a hős . . .» Malherbe ódái értetnek.
 18. v. «Racan Philist . . .» Racan pásztori verseket írt.
 Marquis, szül. 1589. † 1670.
 21. v. «Ilyen, ki azt ír, hogy kocsmás volt Faret». Itt
 Saint Amant, a *Megszabadított Mózes* szerzője, érte-
 tik; ki barátjáról, Faret Miklósról azt ír, hogy koc-
 smás, pedig a legtisztességesebb életű volt; mert
 22. v. «Cabaret», kocsmá; s erre igen jól rimelt a Faret
 név. Ez a Saint Amant előző még Boileaunál a III.
 énekben is, 261. v.

Ki jól utána jár, magát reá veti,
 A szellem a rimet könnyen föllelheti.
 Az észtl jármot ő hajolva fölveszen;
 Az értelem még is szabad s dúsabb leszen.
 De nem gondolva rá, makacsul pártot üt, 35
 A rím és értelem nem férnek meg együtt.

Az észtl szeressétek. Akármiféle mű
 Csak ész által lehet tartós fényű, becsű.
 Nagy részt éretlen tűz kap el, s munkáiban
 Az eszme s értelem egymástól messze van; 40
 S hinné gyalázatúl a szörnű verselő,
 Ha tudná, hogy más is gondol úgy, a hogy ő.
 Kerüljük e túlzást. Kapjon a talián
 Ez álbrillántokkal csillámló szófián.
 Legfőbb az értelem; ám ehhez sík az út, 45
 Megallni annak is nehéz, ki oda jut.
 Bukik, ki róla csak lépést is félremegy.
 A józan út, melyen kell járni, gyakran egy.

Némely író akkép van a tárggyal tele,
 Hogy míg mindent le nem ír, nem hagy föl vele. 50
 Ha palotára lel, lefösti homlokát,
 És engem tornáczrul tornáczra hurezol át.
 Imitt a följárás, amott meg folyosó,

43. v. «Kapjon a talián», az olasz.

51. v «Ha palotára lel» stb. Scuderi *Alaric* című költeményében tizenhat lapot — mindegyiken harmincz vers — tölt be egy palota leírásával. Kezdi a homlokzaton, végzi a kerten.

Aztán erkély, arany oszlopra nyugovó.
 Aztán hány mennyezet, tojásdad, domború. 55
Ugyanannyi pártá és annyi koszorú!
 Hogy végre jussak, én átugrom husz lapot,
 Még a kertben vagyok, s nem jobb az állapot.
 E meddő termékeny íróktól fussatok,
 Apróságoskodást soh' se olvassatok, 60
 Mit úgy elnyujtanak, unalmas, iztelen;
 A jóllakott lélek ott hagyja hirtelen.
 Rövid ki nem lehet, az íráshoz nem ért.
 Félek hibát s lelek rosszabbat a rosszért.
 Verset, ha gyöngé volt; darabossá teszek, 65
 Kerülöm a hosszast, de érthetlen leszek.
 Ez nem piperézget, s Muzsája meztelen;
 Más a felhőkbe vész, mert fél csuszkálni lenn. —
 Akarsz közönséget és bírni kegyeit?

56. v. «Ugyanannyi pártá» stb. Ilyenekben áll Scuderi sokat mondani akaró meddő bősége. E verset Scuderi-ből idézi Boileau, de változtatva.

62. v. «A jóllakott lélek . . .» Horácznál 335. v.

Quidquid praecipies, esto brevis, ut cito dicta
 Percipiant animi dociles, teneantque fideles.
 Omne supervacuum pleno de pectore manat.

64. v. «Félek hibát» stb. Horácznál 31. v.

In vitium ducit culpa fuga, si caret arte.

66. v. «Kerülöm a hosszast» stb. Horácznál 25. v.

— — Brevis esse laboro,
 Obscurus fio; sectantem levius, nervi
 Deficiunt, animique; professus grandia, turget.
 Serpit humi tutus nimium, timidusque procellae.

230. v.:

Aut dum vitat humum, nubes et inania captat.

Változtatgatással szépítsd beszédeid'. 70
 Egyféle egyszínű írásmódod ragyog
 Szemembe; ám mit ér? csak álmosabb vagyok.
 Nem olvassák az ily untatni lett íróit,
 A mindig egy hangon, egy zsoltáron sirót. —
 Boldog, kinek szállni széptől fönségesig, 75
 Tréfástól komolyig, könnyű móddal esik.
 Könyvét ég ihleté és a nép kedveli,
 És a vevő egymás kezéből tépdeli.

Mi tárgyat írtok is, aljast kerüljetek;
 Nemes lehet, közepszerű bár nyelvetek. 80
 A trágár iromás a józan értelem
 Gúnyjára, mint új is, szemet csalt szemtelen.
 Versekben egyedül csak aljas eszme élt,
 A Parnasz halkufár mocskos nyelvéen beszélt.
 A rímkováclásban nem volt már semmi fék, 85
 Apoll Tabarinná átöltöztetteték.

75. v. «Boldog, kinek szállni» stb. Horácznál 343. v.
 Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci;
 Lectorem delectando, pariterque monendo,
 Hic meret aera liber Sosis: hic et mare transit etc.
81. v. «— — józan értelem
 Gúnyjára . . .» A trágár írásmód nagy divata Franciaországban a XVII. század elejétől szinte végeig.
85. v. «— — nem volt már semmi fék», annyira, hogy Jézus szenvedései is bohóc-trágár versekbe szedettek.
86. v. «Apoll Tabarinná átöltöztetteték». Cézár van Scarron átöltöztetett Virgiljére. — Tabarin, nagy bohóc, Mondor legénye. Ez a Mondor valami olajkárus volt, ki a XVII. század elején színpadot állított a Dauphiné

Meglepte e ragály majd a vidékeket,
 Pap- s polgártól kezdve meg a hercegeket.
 Volt, ki a legrosszabb tréfát is kedvelé,
 És olvastak mindent Dassouciig lefelé. 90
 E stíllel az udvar, érzé, mint tévedett,
 A versben efféle dévajgást megvetett;
 Gyermeked s aljas közt különbség téteték,
 Nem bánva, Typhont hadd csodálja a vidék.
 Bár ily mocskok soha ne érje művetek! 95
 Kedves nyájaskodást Marottól vegyetek.
 A kurta kocsmának hagyjuk mi a trágárt.

piaczon. Vele járt Tabarin városról városra. Ennek bohóczkodásai többször nyomattak Páris- és Lyonban, ily cím alatt: *Recueil des Questions et Fantaisies Tabariniques*, pokróczgorombaságok, mik csak az aljas nép előtt tetszhetnek.

90. v. «— — Dassouciig lefelé». (Sieur d'Assouci). Tulajdon neve Coypeau Charles, egy parlamenti ügyvéd fia; szül. Párisban 1604. † 1679. Nyomorú költő. *Raptus Proserpinae*-t Claudianustól és Ovid *Metamorphosis*a egy részét trágár versekbe foglalta. — Igen fájtneki Boileau-nak e verse.
91. v. «E stíllel az udvar, érzé, mint tévedett». Dassouci e helyet czáfolta, mondván: a burlesque végerőpontja a képzelődésnek, és próbaköve a szépszellemnek. Hozzá toldá még: Ha kérdeztetném, miért van, hogy a burlesque, az oly szép és kellemes, miután annyi ideig mulattatá Franciaországot, megszűnt gyönyörködtetni udvarunkat, felelném: Mert Scarron megszűnt élni s én írni.
94. v. «— Typhont hadd csodálja a vidék». *Typhon* vagy *Gigantomachie*, költemény Scarrontól, melyben leírja Gigások harezát istenek ellen; megjelent 1644.
96. v. «Kedves nyájaskodást Marottól» — Marot Kele-

De úgy se járjatok, miképen Brebeuf járt,
 Ki Pharsaliában vízpartra lerakott
Száz pityergő hegynyi haldoklót, holtakat. 100
 Sőt hangotok legyen jobb, egyszerű, nemes,
 Góg nélkül fönséges, máz nélkül kellemes.

Az olvasónak adj olyat, mi kell neki.
 Szigorral szoktassa rímhez fülét kiki.
 A szó és értelem egymást végezze be; 105
 Pihenj meg, a hol van a versnek közepe.

Hol egy hangzó siet, s más hangzó váltja fel,
 Ez akadály neki, azért hárítsuk el.

ment több kritikusok a burlesque írók közé számították;
 s úgy hívék, ez neki nagy dicséret.

98. v. «De úgy se járjatok, miképen Brebeuf járt, Ki Pharsaliában vízpartra lerakott Száz pityergő hegynyi haldoklót s holtakat». Brebeuf fordítá Lucanus Pharsaliáját, s így ír a VII. könyvben:

De mourants et de morts cent montagnes plaintives,
 D'un sang impetueux cent vagues fugitives.

Ez nincs az eredetiben; úgy látszik ezt ő Sext. Aurelius Victor *Epitome Hist. Augustae* című könyvéből vette, hol áll: *Stabant acervi montium similes, fluebat cruor fluminum modo.* Mi különben megállható nagyítás, de a Brebeuf borzasztó hyperbolája a *plaintives* (pityergő) epithetonban áll.

106. v. «Pihenj meg, a hol van a versnek közepe». Szerző itt szabályt, de példát is ad. A franczia verselés oly szigorú, hogy fő- és melléknévnek mindig együtt kell állani az egyik hemistichiumban, nem hegy még más sorba is által lehetne vinni.

107. v. «Hol egy hangzó siet, s más hangzó váltja fel.»

Jó hangú szavakat találni sikerül;
 Az rossz, ha több nehéz hang együvé kerül. 110
 Jó vers és jól talált eszme sem tetszhetik
 Az izlésnek, midőn a fül megsértetik.

Tudjuk a frank Parnasz elsőbb esztendeit,
 Szeszély alkotta volt minden törvényeit.
 Rimet vetének a szavak legvégire, 115
 Nem nézve nyugvásra és versnek mentire.
 Villon kezdé meg e vad század hajdani
 Regélőinek zürzagvyáit irtani.
 Maróttal virágzott fel majd a ballada.
 A hármazatka és rimes maskarada; 120

A hangzók hibás következése egymásután *hiatus*nak neveztetik; mert mássalhangzó hibázik, két szó közt, a hangzók közül. A görögök a *v ephelcüstikon*nal segítének e bajon.

111. v. « — — — sem tetszhetik Az izlésnek, midőn a fül megsértetik». Utánzása Cicero e szavainak (Brutusában): *Quamvis enim suaves gravesque sententiae, tamen si inconditis verbis efferuntur, offendunt aures, quarum est judicium superbissimum.* Alább: *Voluptati autem aurium inorigerari debet oratio.*
117. v. «Villon kezdé meg» stb. Tulajdon neve Corbeuil Ferencz, de jobban ismerték előnevéről (Villon), mely az ő korában egy értelmű volt *friponnal*. E címjét egy bírói ítélet még inkább állandósította, őt akasztófára ítélvén. A parlament kegyesebb volt, s örökös száműzést monda rá.
118. v. «Maróttal» stb. Lásd a 96. v. — Marót sz. 1495. Az úgynevezett *stile marotique* tőle kapá nevét; az jelent könnyű, kedves természetességet.

Rondóit szabályhoz mérve ismételé,
 Egész uj úton ment rim dolgában elé.
 Utána jött Ronsard, kinek uj rendszere
 Fejtett, bontott, mindent egymásba kevere.
 Közel volt, hogy leszen munkáiban örök. 125
 De frank helyett levén sokszor latin, görög,
 Már a következő kor rajta kifogott,
 És ő tudóssága a porba potyogott.
 Megbukván e költő, ki úgy puffaszkodék,
 Desportes és Bertaut már jobban ovakodék. 130
 Most jött Malherbe és lőn legelső francia,
 Kinek versében zeng igaz kadencia.
 Itt minden szó helyén, mindenikben erő,
 Muzsájával szoros szabályt követtet ő.
 E bölcs íróval a nyelv úgy kikészüle, 135
 Hogy rossz hangot sem hall az embernek füle.
 Stanczái sok keccsel tudnak szállongani;
 Egyik sor másba nem mer általugrani.

121. v. «Rondóit — — ismételé», refraineekkel írta.

123. v. «Utána jött Ronsard . . .» szül. 1525. † 1585.
 Mindenféle tájszólásmódot egybezávart. Munkáit
 magyarázóik sem értik, ha személyesen nem világo-
 sítja fel azokat, annyira telvék latin s görög sza-
 vakkal.

130. v. «Desportes és Bertaut . . .» Amaz Fülöp és tironi
 apát, emez János és seezi püspök, III. és IV. Hen-
 rik alatt.

131. v. «Most jött Malherbe . . .» Szül. 1555. † 1628.
 Azt mondák, hogy Malherbe koráig a francia poesis
 inkább volt goth, mint francia.

138. v. «Egyik sor másba nem mer általugrani». A fran-

Törvénye mindennek van, s e biztos vezér
 Korunk íróinak példányul sokat ér. 140
 Kövessétek nyomát, ő szűztisztán ira,
 Nézvén jól érthető, szép fordulásira.
 Ha a versben mi van, megértenem nehéz;
 Iránta jó kedvem mindjárt csappanni kész.
 És ott hagyom minden hitvány beszédetek, 145
 Olyan író nem kell, kit meg nem érthetek.

Van elme, melyben a homályos gondolat
 Mindig fődözve van sűrű felhők alatt.
 Még itt az ész napja koránsem tűne fel;
 Írás előtt még jól gondolni tudni kell. 150
 Mint eszménkkal tisztán vagy nem tisztán
 vagyunk,
 Oly érthetőn vagy nem, — fejezzük ki magunk.
 Mi jól gondolva van. tisztán kimondható,
 Kimondhatására magától jó a szó.

Ha irtok, a nyelvnek mindig minden
 felett, 155
 Habzó kedélyben is becsület, tisztelet.
 Hiába hallok én zenélő hangokat,

czia verselésben hiba, ha minden sornak nincs teljes értelme.

153. v. «Mi jól gondolva» stb. Horácznál 40. v.

— Cui lecta potenter erit res,

Nec facundia deseret hunc, nec lucidus ordo.

Ugyanannál 311. v.

Verbaque provisam rem non invita sequentur.

Ha nem saját a szó, hibás a fordulat.
 Pompas barbarismus nem kell; büszkélkedő
 Solocismus ép úgy nem szenvedhető. 160
 Legistenibb szerző, ha nincsen nyelve jó,
 Akármit művel is, hitvány, szegény író.

Bár sürget rend, idő, halkkal dolgozzatok,
 Bolond könnyűsége sokat ne adjatok.
 A rohanó stíl, mely rimelten is siet, 165
 Mutat kevés erőt, kevés ítéletet.
 Kedvesb a csörgeteg, mely puha fővenyen
 Virágdús rét között lassúdan lemegyen,
 Mint parttalan zugó, a mely pusztítva jár,
 És telve kövel és az alja csupa sár. 170
 Lassan siess és nem vesztve kedvedet,
 Munkádra huszszor is rá tenni kezedet.

163. v. «Bár sürget rend, idő» stb. Szerzőnk szigorúan tartá e szabályt, ama horáczí törvényhez képest: nonum prematur in annum, annyira, hogy bevégezett munkáját sem tette közzé azonnal. Midőn egy barátja *L'art poetique*-jének kiadására avval sürgeté, hogy a közönség nyugtalanul várja; a közönség, felelé szerzőnk, nem kérdi, mennyi időbe került. — Senderi ellenben hamar munkáját azzal menté, hogy el kelle végezni, mert úgy volt kiszabva.

171. v. «Lassan siess». — Augustus, Titus több nagy ember kedves szava. Festina lente.

172. v. «... huszszor is rá tenni kezedet». Horácznál 292. v.

— Carmen reprehendite, quod non

Multa dies, et multa litura coëreuit, atque

Perfectum decies non castigavit ad unguem.

Simítgasd szüntelen, egyszer hozzá teszesz,
Ismét simítgatod, s belőle elveszesz.

Kevés, ha egy műben erő s gondolatok 175
Itt-ott csillognak, míg benne a hiba sok.
Minden dolognak meglegyen saját helye,
Közepéhez álljon jól vége, eleje.
Igy szép szerével a mellék tárgy az egész
Alkotmányába szőtt külön részecske lesz. 180
Az elbeszélés a fő tárgytól semmiért
Nem tér el néhány szép szó csillogásaért.

173. v. «... egyszer hozzá teszesz, ... s belőle elveszesz». Horácznál. 1. k. X. sat. 72. v.

Saepe stilum vertas, iterum quae digna legi sunt
Scripturus. — Sz. Jeromosnál: Major stili pars,
quae delet, quam quae scribit.

175. v. «Kevés, ha egy műben erő s gondolatok Itt-ott csillognak», stb. — Horácznál II. k. I. levél 73. v.

Inter quae verbum emicuit si forte decorum, et
Si versus paulo concinnior unus et alter,
Injuste totum ducit, venditque poema.

Egyébiránt Horác nem gondol kis hibákkal, ha nagy szépségek vannak a műben, Ars poeticája 351. v. szerint:

Verum ubi plura nitent in carmine, non ego paucis
Offendar maculis, quas aut incuria fudit,
Aut humana parum cavit natura.

178. v. «Közepéhez álljon jól vége, eleje». Horácznál 152. v.

Primo ne medium, medio ne discrepet **imum**

179. v. «— — — a mellék tárgy az egész Alkotmányba szőtt» stb. Horácznál 23. v.

Denique sit, quod vis, simplex duntaxat **et unum**.

A közitéletől munkátok féltitek?
 Előbb ti szigorú önbírák legyetek.
 Magát bámulni a tudatlan fogja csak. 185
 Legyenek barátid, kik megbíráljanak,
 Őszinték s ismerők minden munkáidat,
 Üldözzék kegyetlen szívvvel hibáidat.
 De ám maradjon el minden írói gög;
 Tudd meg, ki a barát, kik a hizelkedők. 190
 Ki megtapsol, meg is gúnyol, ezt ne keresd;
 Ki nem dicsér, hanem tanácsot ad, szeresd.
 A hizelgő mindjárt ujongat, kiabál,
 Minden versen hamar lelkesedésbe száll:
 Dicső mind, isteni, egy szó sincs benne rosz! 195

185. v. «Magát bámulni a tudatlan fogja csak». Horácznál II. k. II. levél 106. v.

Ridentur, mala qui componunt carmina; verum
 Gaudent scribentes et se venerantur, et ultro
 Si taceas, laudant, quidquid scripsere beati.
 At qui legitimum cupiet fecisse poema,
 Cum tabulis animum censoris sumet honesti.

190. v. «Tudd meg, ki a barát,» stb. Horácznál 424. v.

— — — Mirabor, si sciet inter —

Noscere mendacem, verumque beatus amicum.

Ugyanott 426.

— — — Si carmina condes,

Nunquam te fallant animi sub vulpe latentes.

193. v. «A hizelgő mindjárt ujongat» stb. Horácznál 428. v.

— — Clamabit enim: pulchre, bene, recte;

Pallescet super his; etiam stillabit amicis

Ex oculis rorem; saliet, tundet pede terram.

Ut qui conducti plorant in funere, dicunt

Et faciunt prope plura dolentibus ex animo: sic

Derisor vero plus laudatore movetur.

Sir a lágyság miatt, s örömben ingadoz.
 Rád pompásnál pompásb dicséretet ruház.
 — Az igazság arczán nincsen efféle láz.

Hajthatlan szigorú mindig egy bölcs barát,
 Hibáidért soha semmi nyugtot nem ád. 200
 Mit elhányál-vetél, ő el nem engedi;
 A rendetlen verset helyre egyengeti.
 Ő megsemmít üres csillámú szavakat,
 Itt értelemben, ott mondatban felakad.
 «Eme kitételben homályra sejtek én, 205
 Itt kettő egyet tesz, kell rá még némi fény.»
 A nyiltszívű barát hozzátok így beszél.
 De gyakran versiért az író kardra kél.
 Egyre-másra védi kérlelhetetlenül:
 Mint sértett fél, utóbb még ő fordul felül. 210
 «Ön nyelve itt aljas, ez én ítéletem.»
 ,Uram! e versemért ugyan megkövetem.'

199. v. «Hajthatlan . . . egy bölcs barát». Horácznál 445. v.

Vir bonus et prudens versus reprehendet inertes;
 Culpabit duros, incompitis allinet atrum
 Transverso calamo signum, ambitiosa recidet
 Ornamenta; parum claris lucem dare coget,
 Arguet ambigue dictum, mutanda notabit.
 Fiet Aristarchus.

II. könyv. II. levél 122. v.

Luxuriantia compescet, nimis aspera sano
 Laevabit cultu; virtute carentia tollet.

II. könyv. II. levél 111. v.

Audebit, quaecunque parum splendoris habebunt
 Et sine pondere erunt, et honore indigna ferentur.
 Verba movere loco, quamvis invita recedant.

Igy válaszolna. — «E szó kissé nem meleg,
 Mással cserélném föl.» — ,Ezek legszebb helyek.'
 «E fordulat nem jó.» — ,Mindenki rá csodál.' 215
 S így folyvást, — ő csak egy szótul is el nem áll.
 Mert munkájában mást egyetlen szócška sért,
 Ez nála új ok, s nem hagyja el ép azért.
 Azonban ő szeret birát, bírálatot,
 Megenged versein minden zsarnoklatot. 220
 De mind e szép beszéd ügyes lép, semmi más,
 Hogy átolvasd versét, színlő csalogatás.
 Különben ott hagy és Muzsájával tele
 Másutt keres bohót s bolondot úz vele.
 Talál is gyakran, mert bőven van e folyó 225
 Században a bohó szerző és bámuló.
 Nem érte a kiket Páris s vidéke szül,
 Elég van a király és hercegek körül.
 Mert udvaronczoznál nem volt rossz munka még,
 Melyért fenharsogó párt nem keletközék.
 És íme végzetül legyen egy gúnyvonás:
 Bohónál van bohóbb, a ki csodálja, más.

222. v. «Hogy átolvasd versét, színlő csalogatás. Ez bizonyos Quinaut-ra szól, ki mind a mellett, hogy satiráiban szerzőnk megcsipkedte, keresé az ő barátságát; s látogatáskor mindig saját verseiről beszélt.

MÁSODIK ÉNEK.*

Mint a pásztorleány, fejét, bár ünnepel,
Pompás rubinokkal nem ékesíti fel,
A gyémánt- és arany-fényt nem vegyítgeti,
Legszebb ékességét szomszéd mezőn szedi:
Ily kedves külső, ily pompátlan szerkezet, 5
Melyben fénylik a szép *pásztori versezet*.
Menése egyszerű, gög nélkül gyermeki,
A rátartó, kevély vers nem való neki.
Enyelgjen, vidítson, emeljen bájjal,
Fülünk ne verdesse nagy szónak hangival. 10
De gyakran kinyájában a sipot, furulyát
Elhányja a költő, úgy tölti bosszuját;
S pompáz idétlenül, ok nélkül tűzbe jő,

* Ez és a harmadik ének a francia költészet versne-
meit magyarázza, s jellemeiket fejtegeti. Itt a pász-
tori dal, elegia, óda, szonett, epigramm, rondo, bal-
lada, madrigal, satira és vaudeville írása taníttatik.
Szerzőnknek sikerült a szabályokban egyszersmind
példányt is adni, oly művészi ügyességgel változtat-
ván nyelvét, a mint a különböző nemek megkívánják.

Harsogtat trombitát pásztori versben ő.
 Hogy meg ne hallja Pán, rózsák közé szalad, 15
 S lappangnak a nymphák féltőkben víz alatt.
 Más dőre ellenben a nyelvvel visszaél;
 Nála polgár, pásztor egyenlően beszél.
 És verse kellemnek szűkében durva, fás,
 Soha nem egyéb mint földön mászás-csuszás. 20
 Azt hinnők, hogy Ronsard sipját, a mezeit
 Fújván, trilláztatja góth pásztorverseit;
 Nem nézve a hanggal a fül miként vagyon,
 Lycidas lön Péter, és Phyllis Toinon.

E két túlság között a járdalat nehéz, 25
 Azért Theokrit és Virgil nyomára nézz.
 Munkáik, miket a kegynők sugaltanak,
 Kezeteken éjjel-nappal forogjanak.
 Művészi versökből ki fog majd látszani,
 Aljasság nélkül mint lehet leszállani. 30
 Megzengni Pomonát, kertet, Flórát, mezőt;
 S tüzelni két pástort, sipon versenyezőt;
 Hirdetni, milyen a szerelmi csalfaság;
 Mint lesz Daphne repkény, mint lesz Narczisz
 virág.

Mint lesz a vers által oly kedves fa, mező, 35
 Hogy még a consul is vigadni oda jő.
 E versben annyi kecs és oly erő vagyon.

24. v. «Lycidas lön Péter,» stb. Ronsard a keresztyén
 vagy is inkább a francia neveket úgy akarta idyl-
 liekké tenni, minők Lycidas, Phyllis.
 36. v. «Hogy még a consul is» stb. Virgil utánzása:

Egy hanggal magasabb, de nem merész nagyon
 A bús *elegia*, a gyászba öltözött,
 Szórt hajjal kesergvén a koporsók között. 40
 Festi a szerelmi örömet, bánatot,
 Enyelg, ijeszt, tüzel, nyugtat indulatot.
 Hogy ily dicső szeszélyt igaz módjára fess,
 Kevés, ha költő vagy, szükség még, hogy szeress.
 Gyűlölöm a költőt, ki akként gyújtja meg 45
 Erőtetett tüzet, hogy fagylaló, hideg.
 Ki önként odavan, és őri jőzanul,
 S mint csüggedt szerető rimel hivatlanul.
 Legédesb ábrándja üressel van teli,
 Nem tud mást, és magát lánczokkal terheli: 50
 Imádja fogságát és áldja kínait,
 És összeveszti az észet s indulatjait.
 Nem ily nevetséges hangon szólt hajdan az,
 Mit szerelem sugott Tibullnak, a panaszs.

Si canimus sylvas, sylvae sint consule dignae.

IV. Ecloga 3. v.

39. v. «A bús Elegia» stb. Horácznál 75. v.
 Versibus impariter junctis querimonia primum,
 Post etiam inclusa est voti sententia compos.
 Quis tamen exiguos Elegos emisit auctor,
 Grammatici certant et adhuc sub judice lis est.
50. v. «Nem tud mást, és magát» stb. Itt Voiture érte-
 tik, ki? *Urania* című sonettjében így ír:
 Je benis mon martyre et content de mourir, etc.
 És van még czélzás Scuderi e szavaira: (Alaric III.
 könyv.)
 Amour, on ne voit rien si doux que ton empire:
 Ton esclave est content, même quand il soupire stb.
54. v. «Mit szerelem sugott Tibullnak» stb. Római költő

Mi lelkesíté a gyöngéd Ovid szavát, 55
 Midőn szerelemből kedves leczkéket ad.
 A szívnek kell e bűversben beszélnie.

Ódának több fényben s tüzzel kell zengnie,
 Midőn merész röptét az égig emeli,
 Istenek viszonyát versekben tiszteli. 60
 Pisának küzdői előtt feltár kaput,
 S poros győzőről zeng, midőn célpontra jut.
 Véres Achillt Simois partjára vezeti,
 Lajossal a Scheldét igába vetteti.
 Olykor, miként a méh, epedve munkaért, 65
 Patak partjára megy annak virágaért:
 Úgy fest ő ünnepet, mosolyt és tánczokat,
 Csókot, melyet Iris ajkáról lopogat,
 Ki gyöngén ellenáll s csókot daczból nem ad,
 Hogy végre tőle azt erővel elragadd. 70
 A nyelv rohan, csapong; majd korlát nélküli,

Augustus alatt; czélzás e szavaira: (I. k. VII. ele-
 gia 41. v.)

— — Absentes alios suspirat amores.

58. v. «Ódának több fényben» stb. Horácznál 83. v.

Musa dedit fidibus divos, puerosque deorum
 Et pugilem victorem, et equum certamine primum,
 Et juvenum curas et libera vina referre.

61. v. «Pisának küzdői előtt» stb. Régi Görögország városa
 Elisben, hol az olympiai játékok tartattak.

69. v. «Ki gyöngén ellenáll» stb. Horác utánzása II.
 könyv, XII. óda, 25. v.

Dum fragrantia detorquet ad oscula
 Cervicem; aut facili saevitia negat,
 Quae poscente magis gaudeat eripi.

Szép rendetlenségét a művészet szüli.
 Nem, mint tűzében is a félénk rímelő
 Egész hideg vérrel tanrendet vesz elő,
 És zengvén a hősnek győzelmes lépteit, 75
 Megtartja az idő következeit;
 S a tárgyat egy perczig sem veszti szemből el.
 Bevedd Dolét, előbb Lillét feladni kell.
 Miképen Mezeray, úgy ő dicső dala
 Elmondja, hogy ledőlt legyen Courtray fala. 80
 Apoll ennek tüzet mindig szűken ada.

Mondják, eme különöz istenség valaha
 A frank verselőket végsőig zaklatá,
 S a *sonett* szigorú törvényeit adá.
 Hogy két egyenlően mért négyes nyolcz során 85
 Kétfele rím üsse a fület szaporán.
 Ezekhez művészi rendű hat sort adott,

72. v. «Szép rendetlenségét» stb. Cicero de oratore : Quaedam negligentia est diligens.
 78. v. «Bevedd Dolét, előbb Lillét feladni kell.» Lille és Courtray bevételtek 1667. Dole 1668.
 79. v. «Miképen Mezeray» — híres történetíró, Franciaország történetét írta; a francia academia tagja, meghalt 1683.
 83. v. «A frank verselőket végsőig zaklatá, S a sonett szigorú törvényeit adá.» Azaz a francia költők találták fel a sonettet, bár közhit szerint ők vették volna az olaszoktól, főleg Petrárcától azt, mivel az első sonettek francia nyelven I. Ferencz idejében jelentek meg. De annyi való, hogy Petrarca és az olaszok a provençei troubadourok- s jongleuröktől kölcsönzék e versnemet, maga Petrarca is Vau-

S ebből csinált külön egy-egy hármazatot.
 E versnemből minden szabadság úzve van,
 Fordulat, rím, hangsúly kimérve pontosan. 90
 Gyöngé vers de soha nem csuszhatik belé,
 Egyszer hallott szó más ízben nem jó elé.
 Ám végre gazdag az, mert igen gyönyörű,
 Egy jó sonett annyit ér, mint egy hosszú mű.
 Ezer költő vágyik addig juthatni el, 95
 E boldog phoenixet még feltalálni kell.
 Gombaut, Maleville és Mainard ezret ír;
 Alig kettő, három, mely csodálatra bír.
 Nagy részt olvasatlan, mint Pelletieré,
 Könyvárústól sétál a fűszeres felé. 100
 Hogy e korlát közé foglald érzelmeid,
 E mérték vagy igen bő, vagy igen rövid.

Az *epigramm* szabad szűkebb határiban;
 Gyakran csak egy ötlet, melynek két ríme van.
 Az éleztét íróink hajdan nem ismerék, 105

- cluse-ben, Avignon mellett írá csaknem minden sonetteit, mikor a francia költők nagy hírben állottak, s a *szerellem törvénytéséke* (cours de parlement d'amour) némely provençei városokban már virágzott. Lásd La Fresnaye Vauquelin, Colletet iratait, stb.
97. v. «Gombaut, Maleville és Mainard.» Három híres academicus; sok sonettet írtak; legszebb Maleville-é, melynek czíme: *la belle matineuse* (a korán kelő szép).
90. v. «— — olvasatlan, mint Pelletieré.» Rossz alkalmi sonetteket írt, Párisban lakott, idegeneknek tanítá a francia nyelvet.
105. v. «Éleze» ajánltatik pointe kifejezésére.

A fordító.

Később időkben az olaszoktól nyerék.
 A köznép a hamis csillogástól vakon,
 Kapván kapott emez ujdón új bájakon.
 Az olvasók kegye úgy felbátorítá,
 Hogy a Parnaszt roppant számuk elborítá. 110
 Belőle fejték ki előbb a *madrigált*,
 A büszke sonett is szolgálatjára állt.
 A szomorújáték főbája benne volt,
 A bús elegia azzal sirt, panaszkodt.
 A színén a hősnek volt első gondja rá, 115
 Sóját szerető azzal sóhajtozá.
 A pásztorok, midőn újból kesergetnek,
 Hozzá hivebbek, mint szépökhöz lettenek.
 Minden szónak vala kettős ábrázata,
 A prosa, mint a vers csak éleztét méltata, 120
 Beszédét az ügyvéd azzal tövisezé,
 Azt hinte a tanár a szentírás közé.

De végre szemét a nyomott ész felnyitá,
 S komoly beszédből az éleztét kilóditá.
 Efféle munkáknak lön ő gyalázata, 125
 Epigrammban helyet neki kegyből ada.

122. v. «Azt hinte a tanár a szentírás közé». A század elején, melyben szerzőnk élt, a francia szónoklat igen korcs vala. Egész beszéd sem állt egyébből, mint görög és latin idézetek halmazából. Erre jött egy más ideje a szónoklatnak, mikor a szójátékot, éleztét, s más üres csillogást kaptak fel. A tullesi püspök, Mascarón ez ellen papolt a katedróból, s hallgatói azt mondták, hogy beszéde epigrammok gyűjteménye.

Ám hogy ne pusztá szón nyugodjék a fulánk,
 Hanem gondolaton, s hasson meglepve ránk.
 A visszaélés így megszűnt mindenfelől;
 Azonban maradtak az udvaron belől 130
 Turlupinek, bohók, trágár neveltetők,
 Vastag szójátékon évült vetélkedők.
 Megeshetik, hogy egy kevésbbé finom ész
 Mellesleg a szóval játékot űzni kész,
 S azt kétértelműleg használni sikerül, 135
 — Ki józan ily túlzó neveltetést kerül,
 S az epigrammot a bohóság élivel
 Mindig, minden áron nem cifrázgatja fel.

Saját szépségében szép minden versezet.
 A gauloisi *rondo* gyermekded érezet. 140
 A *ballada* régi szabályinál marad,
 Reá fényt gyakran a rímek szeszélye ad.

Nemesb és egyszerűbb a játszi *madrigal*,
 Bájból, gyöngédségből és szerelemből áll.

A vágy, szóba hozni, de meg nem szólni
 mást, 145
 Igazság védeül adá a *gúnyírást*.

131. v. «Turlupinek, bohók» stb. Turlupin egy párisi komédiás neve, ki aljas tréfákkal mulattatá a népet, mik róla *Turlupinades*-nak neveztek, s utánzóit, Turlupineknek. Volt idő, mikor a turlupini bohóságok uralkodtak Franciaországban, míg nem a jó ízlés föltalálta boszulóját — Molièreban.

Lucilius első merész példát adott,
 Róma bűne elé ő tükröt mutatott.
 Boszút állt a nyomott erényért dúsakon,
 Gyalog derékekért más hordta gazokon. 150
 Horác a csipőshöz édes tréfát vegyít,
 Izetlent és bohót egyenlőn megfegyít.
 Jaj lőn minden névnek, melyről volt szólni mit,
 Kivált ha nem rontá verse mértékeit.
 Persius homályos, körmömfont versibe 155
 Több értelmet mint szót igyekvék tömni be.
 Juvenal ismeré a lármás iskolát.

147. v. «Lucilius első» stb. Cajus Lucilius, római lovag, a satira első írója. Igaz ugyan, hogy a görögök is írtak csipős verseket, de nem satirai jellemben. Ezért mondja Quintilian: Satira tota nostra est; és Diomedes, nyelvész: Satira est carmen apud romanos, non quidem apud graecos, maledicium. — Horácznál II. k. I. satira 62. v.

— — Est Lucilius ausus

Primus in hunc operis componere carmina morem;
 Detrahare et pellem, nitidus qua quisque per ora
 Cederet, introrsum turpis.

Persius I. sat. 114. versében: Secuit Lucilius urbem. Juvenal úgy szól Luciliusról, mint szigorú bíró felől, ki fegyveres kézzel üldözi a vétket, mondván:

Ense velut stricto quoties Lucilius ardens
 Infremuit, rubet auditor, cui frigida mens est
 Criminibus, tacita sudant praecordia culpa.—I. sat.

151. v. «Horác a csipőshöz édes tréfát vegyít.» Utánozása Persiusnak I. sat. 166. v.

Omne vafer vitium ridenti Flaccus amico
 Tangit, et admissus circum praecordia, ludit
 Callidus excusso populum suspendere naso.

Túlságig üzte a maró hyperbolát.
 Munkáit borzasztó igazság önti el,
 Nagy szépség csillámlik bennök gyakorta fel. 160
 Akár, ha, mint Tiber parancsa rendeli,
 A Seján imádott szobrát széttördeli;
 Akár ha gyűlésbe futtat tanácsnokot,
 Hizelgve rettegőt gyanakvó zsarnokot.
 Vagy írja, a latin fényűzés miben áll, 165
 Messaline pénzért Róma szolgáinál.
 Írási mindenütt tüztől csillámlanak.

Közöttünk e bölcsek böles tanítványa, csak
 Regnier, ki az ő mintáikon tanult;
 Írása új keccsel bír, pedig már avult. 170
 Bár a szűz olvasó szerzőt, minő helyen
 Fordult meg, kísérni ne volna kénytelen.
 Bár a szemérmesebb fület gyakorta ne
 Sértné a marczona versek dévaj ríme.

A latin nem nézé az illemért a szót; 175
 De kiméld a mai franczia olvasót.
 Őt legkisebb pajzán szabadság sértheti,

162. v. «A Seján imádott» stb. Juvenal X. sat. 60. s köv. v.
 163. v. «Akár ha gyűlésbe» stb. Ugyanaz IV. sat. 37. v.
 végig.
 164. v. «Hizelgve rettegőt —.» Ugyanaz ugyanott 74. v.
 166. v. «Messaline pénzért» stb. Ugyanaz VI. sat. 115—
 132. v. Tacitus Annal. II.
 171. v. «Bár a szűz olvasó» stb. Regnier sikamlósan írt,
 különösen a XI. satirában egy bordélyházat ír le.

Ha szó szemérme a képet el nem fedi.
 Én a satirában nyílt szívet szeretek,
 Trágárt, ki erkölcsöt papolgat, megvetek. 180

E versnemből, mely a szójáték mezeje,
 A gonosz francia *vaudeville*-jét hozta le.
 Kedves, méltánytalan az, s énekelhető,
 Így szájról szájra megy és járva-elve nő.
 A frank szabadság e versnembe öntetik, 185
 Örömmek gyermeke, vígságban születik.
 De azért, veszélyes bohók, vigyázzatok,
 Hogy csúfot Istenből is ne csináljatok.
 Mert végre ily játék, a mi semmit se' hisz,
 Bohóskodót búsan a vesztőhelyre visz. 190

Ivódal is legyen nemes, művészeti.
 A durvább lelket is gyakran megihleti
 Szerencse és a bor, és alkot verseket,
 Habár erő nélkül, szerencsétleneket. 195
 Ha elsül véletlen egy-két jó rimetek,
 Bolondul magatok ne tömjénezzetek.
 Van gögös író, ki ad néhány éneket,
 S költői hírre tart mindjárt igényeket.

Így itél Quintilian is egy korabeli vigjátékköltőről:
 Togatis excellit Afranius; utinamque non inquinasset argumenta puerorum foedis amoribus, mores suos fassus.

190. v. «Bohóskodót búsan» stb. — Egy Petit nevű fiatal ember pörbe fogaték énekeiért, és akasztófára s máglyára íteltetett.

Nem alszik, míg még egy sonettet nem csinál,
 És hat rögtönzött vers reggelre készen áll. 200
 Csak az még a csoda, hogy mohó dűhiben
 Hitvány álmot ki nem nyomat hevenyiben,
 S a gyűjtemény elé magát nem metszeti,
 Nanteuil keze által babérral nem fedi.

204. v. «Nanteuil keze által» stb. Híres arczképmetsző,
 Párisban; meghalt 1678.

HARMADIK ÉNEK.*

Nincs kigyó, nincs szörny, mely szemünkben a
nemes

Utánzás által nem lehetne kellemes.

Ama szép mesterség, a bájló ecset

Kedvessé teszi a rútat, rémségeset.

Így a *szomorjáték* szívet indítani,

5

Ezen ének tárgyai a szomorú- és vígjáték, és az epos.

1. v. «Nincs kigyó, nincs szörny, mely szemünkben a nemes utánzás által nem lehetne» stb. E hasonlat Aristotelesből van véve. «Utánozni az ember tulajdonsága kis korától fogva, — azután *mindnyájan örülünk* utánozványon. Ezt bizonyítja, mit a műveknél tapasztalunk; mert mit magát nem szívesen látunk, annak képét, ha szorgalmasan van festve, örömmel nézzük, például a legrútabb állatok képeit s a halottakét.» *Lásd költészetének V. cikkelyét, Hunfalvi fordítása szerint.* Boileau mondá: az utánzásnak nem kelletik tökéletesnek lennie; mert az igen nagy hasonlatosság ép oly iszonyt szül, mint az eredeti maga. Ezért a holttest tökéletes utánzása viaszban és színezve, minden különbség nélkül, ki-

Jött vérengző Oedip kinját elmondani.
 És az atyaölő Orest gyötrelmivel
 Mulattatván minket, könnyünk csordúla el.

Ti, a kik szent tűzzel égtek a színpadért,
 S pompás versben vágytok megvini díjáért, 10
 Akartok úgy munkát a színre szerzeni,
 Hogy be tudja egész Párist csöditeni,
 Mely mindig szebb, mennél gyakrabban nézetik,
 Húsz év lefolytával is előkéretik?
 Minden szóban legyen fölindult szenvedély, 15
 Mi szívre hat, melyen hül és gyúl a kedély.
 Ha düh közben engem egy bájos mozdulat
 Édes félelemmel gyakorta nem mulat,
 Ha lelkünkben kegyes szánat nem gerjedett, 20
 Hiába irtatok tudós jelenetet.
 Hideg okoskodás, az teszi egyenest,

állhatatlan. Innen a viasz arczképek épen a nagy hasonlat miatt nem sikerülnek. De ha ugyanazon tárgy síma festés- vagy márványban adatik: emez utánzás annál kedvesebb, mivel megközelíti a valódiságot; mert az ott talált hasonlat miatt a szem és szellem nem hagyja eleinte feltűnni a különbséget, melynek kell lenni a természet és művészet között.

6. v. «— Vérengző Oedip». Sophokles tragoediája.

7. v. «— Atyaölő Orest». Tragoedia, Euripidestől.

14. v. «Húsz év lefolytával is» stb. Horácznál 100. v.

Fabula, quae posci vult, et spectata reponi.

16. v. «Mi szívre hat, melyen hül és gyúl a kedély».

Horácznál II. k. I. lev. 211. v.

— Meum pectus qui inaniter angit,

Irritat, mulcet, falcis terroribus implet.

Hogy a néző magát unja, s tapsolni rest.
Hallván erőtetett okoskodásokat,
Épen kifárad, elalszik, vagy rovogat.
Tetszés, megindítás fő a titkok között, 25
S meglelni a rugót, mely engemet leköt.

A cselekvény mindjárt legelső versivel
A fő tárgyra terést könnyen készítse el.
A játszó nevemet, ki huzza-vonja, mit
Akar, s arról engem előbb nem értesít. 30
Ki megfejt rosszul egy gyarló bonyolodást,
Csak fárasztásomra tesz kikanyarodást.
Nevezze meg magát inkább saját nevén,
Mondván: im Orestes, vagy Agamemnon én,
Mint csodák halmazán áthordjon engemet, 35
Nem szólva észhez, csak bódítva fületem.
Soh' sines korán a fő tárgyat elmondani.

Meg kell a jelenet helyét határozni.
Túl a Pyreneken egy költő, szabadon
Egy napra éveket, szoríta, szinpadon. 40

29. v. «A játszó nevemet» stb. Corneille kezdé sok fölösleges szóval *Cinna* szomorujátékát, ezt alább, a 35. v. «csodák halmazának», Horác 322. v. *nugae canorae*-nak nevezi.

33. v. «Nevezze meg magát» stb. Erre van példa Euripidesnél.

39. v. «Túl a Pyreneken egy költő» stb. Lope de Vega értetik. Egy darabjának első felvonásában a személyek (Valentin, Orson) születnek, az utolsóban meg öregek. — Monteil igazságot szolgáltat a spanyol

Gyakorta nálok a színjáték kezdetén
 Még gyermek a hős, és aggastyán végzetén.
 De mi, kiknek ebben törvényt az ész szabott,
 Művészileg akkép adjunk szindarabot,
 Hogy *egy helytt, egy napon történjék s egy*

legyen 45

A tett, mely előttünk színen véghezmegyen.

Hihetlent közönség elé de soha ne

költőnek, és azt mondja, hogy ő először szabály szerint írta műveit, de módszerét megváltoztatni vala kénytelen a nők és avatlanok miatt. Ezt maga gyónja fel ily című költeményében:

Arte nuevo de hazer Comedias en este tiempo;
 vagy: Új színi gyakorlat, a mai időhöz alkalmazva,
 mely gyónás a francia fordítás után így szól: meg-
 vallom, hogy néhányszor magam is a művészet sza-
 bályi szerint dolgoztam; de látván, mily különös
 szörnyeké a diadal színpadunkon, hogy ez a nyo-
 morú munka hölgyek és köznép tapsát vívja ki, el-
 tökéltem magam, ily barbar modorban írni, lakatot
 vetvén, valahányszor munkához fogtam, a szabá-
 lyokra, kiküszöbölván Terenczet és Plautust szobám-
 ból, nehogy alkalmatlankodjanak bölcseségökkel,
 mert az igazság több jó könyvekben nem szűnik
 meg kiabálni. Ezentúl vígjátékaimat azok által fel-
 talált szabályok után írom, kik követelik, hogy a
 nép tapsára hajtani kell; s nem méltó-e izlésökhöz
 alkalmazkodni, és írni, mint avatlan, mivel úgy tet-
 szik a fizetőknek?

45. v. «Hogy egy helytt, egy napon történjék egy le-
 gyen A tett» stb. Ez, a hely, idő és cselekvény
 egysége a drámában.

47. v. «Hihetlent közönség elé» stb. Horácznál 339. v.

Vigy, mert valónak sincs mindig valószíne.
 A képtelen csodán én bájt nem érzek,
 Mit nem hiszek, lelkem nem indíthatja meg. 50
 Mit látni nem szabad, élő szó mondja el.
 Bár a szem a dolgot jobban foghatja fel.
 De van tárgy, melyet a gondolkozó művész
 Elrejt a szem elől, s csak földre bízni kész.

Mindegyik jelenés növeszsze a csomót, 55
 Tetőpontról a kifejlődés könnyű mód.
 Lelkünk nem érezhet nagyobb megrázkodást,
 Mint oly titkon, mely a rejtett bonyolodást
 Feloldja s a való tüstént nyilatkozik,
 S más arcaza mindennek, minden megváltozik. 60

A szomorujáték, kezdetben gyöngé, vad,
 Állt egyszerű korból, mely üzve tánczokat,
 A szőlő urának zengett dicséretet,
 Hogy tőle nyerjenek bőséges szüretet.

- Ficta voluptatis causa, sint proxima veris ;
 Nec quodcunque volet, poscat sibi fabula credi.
51. v. «Mit látni nem szabad» stb. Horácznál 180. v.
 Segnius irritant animos demissa per aures,
 Quam quae sunt oculis subjecta fidelibus, et quae
 Ipse sibi tradit spectator. Non tamen intus
 Digna geri promes in scenam, multaque tolles
 Ex oculis, quae mox narret facundia praesens.
 Nec pueros coram populo Medea trucidet, stb.
61. v. «A szomorujáték kezdetben» stb. A szomorujáték
 születése és haladása Aristoteles, Horác, Diogenes
 Laertius *Solon élete* munkája után adatik.

Bor s kedv közt az elmék felháborodtanak,	65
S a legjobb zengőnek lőn bére kecskebak.	
Thespis borseprűvel arczát bemázolá	
Első, s helybül helybe e tréfát hurczolá.	
Megrakva egy szekért rongyos játszóival,	
Az útast mulatá új mutatványival.	70
Aeschylus a karhoz adott személyzetet,	
Képökre tisztesebb álarczot tétetett.	
Deszkákból szinpadot emelt magasra ő,	
És rajta nagy sarus színészt hozott elő.	
Sophocles lángesze még inkább emelé,	75
Pompáját nagyítá, összhangját nevelé;	
A főcselekvényben a kart részelteté,	
Az igen darabos verset egyengeté.	
És a görögöknél vivé oly isteni	
Fokig, mit Róma nem birt közelíteni.	80

Jámbor ősink a szinpadtól borzadtanak,
Frankországbán soká nem is játszottanak.

66. v. «A legjobb zengőnek» stb. Horácznál 220 v.
Carminē qui tragico vilem certavit ob hircum.
67. v. «Thespis — — — — Első» stb. Horácznál 275. v.
Ignotum tragicæ genus invenisse Camoenæ
Dicitur et plaustris venisse poemata Thespis,
Quæ canerent, agerentque peruncti foecibus ora.
68. v. «— — helybül helybe,» Atticában.
71. v. «Aeschylus a karhoz» stb. Horácznál 278. v.
Post hunc personæ pallæque repertor honestæ
Aeschylus, et modicis instravit pulpita tignis;
Et docuit magnumque loqui, nitique cothurno.
79. v. «— — vivé oly isteni fokig . . .» Quintilian X.
könyv 1. fejezet.

Mondják, hogy egy vándor csapat, izléstelen

Állott ki legelsőbb Párisban közhelyen.

Együgyűségében kapván buzgó tüzet, 85

Játszá a szenteket, Istent és szent szüzet.

86. v. «Játszá a szenteket, Istent és szent szüzet.» Erre Monteil jegyzete: Mielőtt a vígjáték meghonosult Franciaországban, az ó és új szövetség történetei, a vértanúk és más istenes tárgyak ábrázoltattak. Az efféle előadásokat *tithoknak* (mystéres) nevezték, például a kinszenvedést, az apostolok cselekedeteit, vagy a mennyei jelenetek titkait stb. és voltak mesterek (Maitres vagy Entrepreneurs), kik ezekre ügyeltek. Eleintén az előadások az egyházakban történtek, és tevék egy részét a vallásos szertartásoknak. Később a *tithok* különböző helyeken s nyilvános padokon játszottak. Alain Chartier beszéli *VII. Károly történetében*, hogy mikor a király Párisba bement 1437-ben, «a Saint-Denis nagy utcza hosszában minden hajításnyira padok voltak felállítva, hol gyümölcsoltó boldogasszony, urunk születése, kinszenvedése, feltámadása, a pünkösöd, az ítélet szini személynét által játszottak; mi nagyon jól jött ki, mert éppen a vár előtt történt, hol tartja ítéleteit a király. És a városban többféle más játékok adattak, miket sok volna előszámlálni. Ide mindenfelől jött a nép karácsoni éneket harsogtatva, míg mások sirtak az örömtől».

Hasonló előadások történtek az ország több városaiban is. 1486-ban a lyoni káptalan 60 lívrét rendelt azoknak, kik a Jézus Krisztus kinszenvedései titkát játszanák. *Káptalani jegyzőkönyv XXVIII. könyve 153. levele szerint*. De Rubis ugyanazon város történetében (III. k. 53. fejezet) emlékezik egy nyilvános színpadról Lyonban 1540. «Ott — mondja — három, négy év óta a vasárnapokon és ünnepeken

A tudatlanságot elüzé a tudás :
 Illetlen ily tárgyhoz bohó buzgókodás.
 A nép e hivatlan papokon kiadott,
 Andromache, Trója, Hector feltámadott. 90
 A játszókat elvetvén a régi maskarát,
 Hegedű pótolá a színjáték karát.

A szerelem hozván gyöngéd érzelmeket,
 Elfoglalá a színpadot s regényeket.
 E szenvedélyt tiszta érzéssel fösteni 95
 A szívhez legbiztosb út közelíteni.
 Szerelmes hősokeket, nem bánom, zengjetekek,
 Belölök de nyögő pásztort ne fössetek.
 Achill, másképek szeret, mint Thyrsis s Philene,

ebéd után leginkább az ó és új szövetség történetei játszottak, bohózatok, hogy a körülállók mulassanak.» A nép e színpadokat *paradicsomnak* nevezé.

Végre az ilyféle előadások nem egyeztek meg a vallással és fenséges titkainkkal, s urunk szenvedésének s más ily tárgyaknak játszsása az egész országban megtiltatott. Még több ilyen, szabadékkal nyomtatott darabjaink vannak.

Eme szent vígjátékok legnagyobb divata I. Ferencz alatt volt, ki azokat igen kedvelte, néhányszor maga is látogatta. — — Az eltörlő parlamenti végzés 1541. decz. 9-kéről való.

90. v. « — — Hector feltámadott ». Ez XIII. Lajos korára esik, ekkor kezdett jó formát venni fel a tragedia Franciaországban.

91. v. « — elvetvén a régi maskarát »; ezen álarcz annak személyét ábrázolta, kit színpadra hoztak.

És egy Cyrusból ne legyen Artamene. 100
 És a szerelmen, mit sújt gyakran lelki kín,
 Erényen kül lássék még gyöngeségi szín.
 Regény hősinek kislelket ne adjatok,
 Nagy szívben is kevés gyöngét meghagyjatok.
 Achill, ha nem zajos, dühös, nem annyira 105
 Tetszik; de jó sirni látnom bántalmira.
 Apró hibáiból rajta az emberi
 Természetet lelkünk mindjárt megismeri.
 Írásitokban így lesz jól rajzolva ő,
 Agamemnon kevély gőgös, haszonleső. 110
 Aeneas istenit szigorún tiszteli.
 Saját jellemében tartassék meg kiki.
 Tanuljátok, minő az ország és a kor;
 Külön sajátságot az égalj szül gyakor.

Vigyázzatok, nehogy követve Cleliát, 115
 Frank színben fessétek régi Italiát,
 S római név alatt lappangván magatok,

100. v. «— — Cyrusból ne legyen Artamene». *Artamene*,
 vagy a *nagy Cyrus*, Scuderiné asszonyság románja.
 Artamene nevet ad e román Cyrusnak utazásai alatt;
 de a fejedelem jelleme épen úgy van benne meg-
 tartva, mint neve.

105. v. «Achill, ha nem zajos, dühös» stb. Horácznál
 120 v.

— — Si forte reponis Achillem,
 Impiger, iracundus, inexorabilis, acer;
 Jura neget sibi nata, nihil non arroget armis.

106. v. «— — jó sirni látnom» stb. *Iliás* I. könyvében.

115. v. «— — nehogy követve Cleliát» stb. Scuderiné

Catót, Brutust lányok után járassatok.
 Hitvány regényben ez mind könnyen menthető,
 Elég, ha a mese foly, s gyönyörködtető. 120
 Az igen nagy szigor nincs is helyén azért;
 Szinpadra olyan kell, mi okszerű s kimért,
 Megtartván szorosan mindig az illemt.

Akartok lelteni új eszméi jellemet?
 Magával mindenben legyen megegyező, 125
 S maradjon az végig, mi volt először ő.

Önszerető író gyakran tudtán kívül
 Hasonlókat rajzol magához hősibül.

más regénye, a római respublica idejéből, francia jellemekkel.

118. v. «Catót Brutust lányok után» stb. Cato, a censor értetik. Csak azon beszédét kell olvasni, melyet ő az Oppia törvény mellett a hölgyek fénytüzése ellen tartott, látandjuk, mennyire volt ő asszonyos. — Livius XXXIV. k. 3. feje. — Brutus, ki Tarquint kiűzte Rómából. A történetírók szerint ő szigorú természet, szinte gyermekei megöletéseig. Ellenben Celiában Brutus úgy festetik, mint nyájas, világi, tetszetős, kellemetes udvarias, ügyes, finom és csodaképen urias, mint a ki oly teljesen ismeré a szerelmeskedési édeskedést, hogy sem Görögországban, sem Afrikában nem volt, ki jobban tudott volna szív után járni, mint ő.

124. v. «Akartok — új — jellemet? Horácznál 125. v.
 Si quid inexpertum scenae committis, et audes
 Personam formare novam; servetur ad inum
 Qualis ab incepto processerit, et sibi constet.

Gasconi költőnek személyi gasconok,
Calprenede és Juba beszédi hasonok. 130

A természet bennünk többféle, okosan;
Minden szenvedélynek külön önnyelve van.
Fenhéjáz a harag, s gőgös szavakkal el,
A csüggedés pedig halkabb hangon beszél.
Kétségbe'esvén midőn dül Trója hamuba, 135
Ne keljen dagályos panasza Hecuba.
Ne írjuk ok nélkül, mily vad határokon
Tanais Euxinba ömlik hét ágon.
A hitvány kitétel pompáskodó zaja
A szóba szerelmes lármásoknak baja. 140
Szükség, hogy fájdalom miatt csüggedjete.

130. v. «Calprenede és Juba» stb. Juba hőse Cleopatra
regénynek Calprenedetől.

131. v. «A természet bennünk többféle» stb. Horác
105. v.

— — — Tristia moestum

Vultum verba decent; iratum plena minarum;
Ludentem lasciva, severum seria dictu.

Format enim natura prius nos intus ad omnem
Fortunarum habitum.

138. v. «Tanais Euxinba ömlik hét ágon». Seneca
mondja: *Troas*, 1. jel. 9. v.

Septena Tanain ora pandentem bibit.

140. v. «A szóba szerelmes lármások...» Itt Seneca, a
tragoedia-író és Corneille is, értetik.

141. v. «— — fájdalom miatt csüggedjete...» Horác-
nál 95. v.

Et tragicus plerumque dolet sermone pedestri etc.

Hogy sirjak én, előbb folyjon ti könnyetek.
Nagy szók, mikkel száját a színész megtömi,
Nem oly szívé, melynek nincsenek örömi.

Szinpad, hol annyi a szálkabirálgató, 145
Nálunk veszedelmes pályának mondható.
Hódítást az író ott könnyen nem teend,
Míg füttyre annyi száj mindig készen leend.
Izetlen bolondnak mondhatja minden őt,
Jog, melyet a vett jegy ad a pénztár előtt. 150
Hogy tessék, száz módot el kell követnie,
Mostan leszállnia, majd emelkednie.
Nemes mondásokban legyen bővelkedő,
Legyen könnyű, szilárd, mély, gyönyörködtető.
Vonási meglepők, folyvást izgassanak; 155
Versei csodáról csodára kapjanak.
Ha minden, a mit mond, könnyen felfogható,
Munkája emléke lesz nálunk maradó.
A szomorújáték így kel, foly és lefoly.

De a hősköltemény, méltóságosb komoly, 160

142. v. «Hogy sirjak én, előbb folyjon ti könnyetek».
Horácznál 102. v.

— Si vis me flere, dolendum est

Primum ipsi tibi.

Cicero a szónokról II. k. Neque ad misericordiam adducitur, nisi ei tu signa doloris tui verbis, sententiis, voce, vultu, collachrymatione denique ostenderis.

148. v. «Míg annyi száj füttyre» stb. Horácznál 105. v.
Aut dormitabo, aut ridebo.

Mit terjedelmesen beszél, nagy hosszú tett,
 Segéde a regék, költ történeteket.
 Hogy elbájolhasson, mindent előveszen,
 Minden megtestesül, arcz és lélek leszen.
 A hány erény, annyi isten; a nőiség 165
 Vénus, és Minerva leszen a bölcsesség.
 Többé nem a gőz szül fent mennydörgéseket,
 Jupiter ijeszti a földi népeket.
 A hajóst borzasztó szélvész, Neptun maga,
 Midőn a habokat leszidja haraga. 170
 Az echo nem oly hang, mi légben újra zeng,
 Egy siró Nympha az, ki Narcissért eseng.
 Az ily nemes képek között, a verselő
 Ezer új találmányt állíthatand elő.
 Emelvén, szépítvén, nagyítván azokat, 175
 Keze alá mindig kap nyílt virágokat.
 Hogy Aeneast s hadát a szélvész messzire
 Elszórta Afrika partjai szélire,
 Igen közönséges kaland, nem nagy dolog,
 Sorsnak ily csapásán még meg nem indulok. 180
 De hogy dühét Junó csak le nem vetközi,
 Tengeren is Trója fiait üldözi,
 S miatta az olasz földről őket Aeol
 Elvervén, szeleít kiküldi barlangiból,
 S Neptun haraggal a tenger fölé kiszáll, 185
 Csöndet parancsol és légen vizen csinál;
 Hajókat szabadít s megó szirtek között;
 Ez a mi megrendít, megkap, von és leköt.
 Ily ékítés nélkül a vers bágyadni fog,
 A költészet kihal, vagy csak tipeg topog 190

A költő nem egyéb szónoknál, a ki fél;
 S történetírónál, ki rossz mesét beszél.
 Költőink csalódtak, midőn, miket bevett
 Az izlés, számüzék az ékitvényeket;
 Felhozván az Istent, látnokit, szenteit. 195
 Mkép ama költő agynak isteneit.
 Az olvasó minden nyomon pokolba jut;
 Előtte Lucifer, Astaroth, Belzebuth.
 Borzasztó titkain a keresztyéni hit
 Nem tűzi a költés derítő ékeit. 200
 Az evangyliom lelkünknek mást nem ad,
 Mint méltó gyötrelmet, s bünöknek bánatát.
 Ha még balul hozzá költés vegyítettik,
 Igazságira is meseszín öltetik.

De hát mi tárgyat is állítsz szemünk elé, 205
 Mint ördögöt, ki felzajong az ég felé,
 S hőöd dicsőségén fogyatkozást csinál,
 Istennel is gyakor egyengő harcban áll?
 Tassónak sikerült az, fogják mondani,
 — Itéletet én nem akarok tartani, 210

193. v. «Költőink csalódtak» s több ezt követő szavak
 Des Marest (de Saint-Sorlin) *Cloris* szerzőjét illetik,
 melyben ő a csodákra a daemonok, angyalok és maga
 az Isten közbejöttét használta, a mesés vagy alle-
 goriiai istenségek helyett, mit a régiek tettek. Ez a
 költemény kijött először 1657-ben s másodszor 1673-
 ban és tetemes változtatásokkal azalatt, míg Boileau
 ezen munkán dolgozott. — Montell.
 209. v. «Tassónak sikerült» stb. *Megszabadított Jeruzsá-
 lemében.*

De bár korunkban őt hogy dicsérik vala,
 Olaszhon nem kap fényt könyvének általa,
 Ha böles, imádkozó hőse mást nem teszen,
 Mint hogy a sátánon észgyőzelmet veszen.
 Ha Rajnald, Argant és Tancréd, meg kedvese 215
 Által föl nem derül a szomorú mese.

Hol a tárgy keresztyén, épen nincs helyesen,
 Ha a költő pogány s bálványzó teljesen.
 De föstvéen világi enyelgő dolgokat,
 Nem merni mythusból venni alakokat, 220
 Tritonokat minden vízből kihajtani,
 Siptól Pánt, ollótul Párcát megfosztani,
 Nem hagyni a Cháron halálos csolnakát,
 Hogy rajta, mint pásztor, király úgy szálljon át,
 Magát haszontalan így elrettenteni, 225
 Annyi, mint báj nélkül akarni tetszeni.
 Majd még az okosság festése tiltatik,
 Themisnek szemkötő s mérleg nem adatik,
 Tilos, ha föstetik érczarczuva a had,
 S órával az idő kezében mint halad; 230
 Minden beszédből, mint idololatriát,
 Kiúzi a vakdüh az allegoriát.
 Egyes félelmökben hadd tapsoljanak ők,
 Mi, hol nincs félelem, ne legyünk rettegők.
 Keresztyén mesélők, általunk soha ne 235
 Legyen az egy isten, hazudság istene.
 A mythus lelkünknek nyujt sok élvezetet,

218. v. «Ha a költő pogány» stb. Ariosto értetik.

Minde' név mintegy a versekért született :
 Ulysses, Aeneas, Paris, Idoména,
 Hector, Menelaus, Orestes, Helena. 240
 Nevetséges költő, ki nagy tudatlanul
 Ilyen sők hős között Hildebrandhoz simul.
 Gyakran, ha csak egy név szokatlan vagy kemény,
 Vad vagy kacaját ütő az egész költemény.

Soha nem untató tetszést óhajtotok ? 245
 Ki engem érdekel, oly hőst válaszszatok.
 Erőben feltünőt, erényben nagyszerűt,
 Még gyöngeségben is vitézit mindenütt ;
 Kinek nagy tetteit méltó lesz hallani ;
 Caesar, Sándor, Lajos, — így kell választani. 250
 Nem mint Polynices, és testvére a roszt.
 Egy köz hódoltató csak unalmat okoz.

A fő tárgyat melléktett ne halmozza el ;
 Achilles haragja, művészet szerivel
 Elég volt az egész *Ilias*nak maga. 255
 Mert bő, gyakran szegény a költés anyaga.

Az elbeszélésben élénkség és velő,
 Leírásban fény és dűsság tűnjék elő.

242. v. « — — Hildebrandhoz simul ». Ily című költemény hőse : *Les Sarrasins chassés de France*, de Sainte-Garde-tól.

251. v. « Nem mint Polynices » stb. Statius Thebaisában, melynek tárgya Polynices és Eteocles, testvérek gyűlölsége, kik okai voltak a thébai hadnak. Szer-

Itt kell, ha valahol a versre adni csint,
 Ne hozz elő soha aljast avagy kicsinyt. 260
 Ne kövesd a bohót, ki a tengereket
 Föstvén s leírván a ketté vált vizeket,
 A mint a szabadult zsidó nép átvonul,
 Kinézni a sok hal mind ablakhoz nyomul.
 Vagy ir gyerekről, ki megy, szökdel, visszajő, 265
 Mit anyjának vígan kínál, egy cifra kö.
 Ez, hasztalan tárgynál mulatni hosszasan.
 A mű terjedelme szabassék pontosan.

A kezdet egyszerű legyen s igénytelen;
 Mihelyt Pegazra ülsz, ne lármázz hirtelen 270
 Olvasódhoz hangján az ég dörgésinek:

zónk annyit kíván, hogy a cselekvény nyilvános példája legyen az erénynek.

261. v. «Ne kövesd a bohót» stb. Ez a bohó Saint-Amant, ki leírván, hogy ment által a zsidó nép a Veres tengeren *Megszabadított Mózes*-e ötödik részében, azt mondja, hogy a halak az ablakokra futottak nézni, az átmenetet.

265. v. «— ir gyerekről» stb. Ez megint Saint-Amant.

269. v. «A kezdet egyszerű» stb. Horáczból véve, 136. v.

Nec sic incipies, ut scriptor cyclicus olim:
Fortunam Priami cantabo et nobile bellum.
 Quid dignum tanto feret hic promissor hiatus?
 Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus.
 Quanto rectius hic, qui nil molitur inepte:
Dic mihi, Musa, virum, captae post tempora
Trojae,

Qui mores hominum multorum vidit et urbes.
 Non fumum ex fulgore, sed ex fumo dare lucem
 Cogitat, ut speciosa dehinc miracula promat. etc.

Győzőit éneklem a föld győzőinek.

És mind' nagy lármá után mi jó ered?

Vajudnak a hegyek és szülnek egeret.

Oh! a szerény író hányszorta többet ér, 275

Ki mindjárt elején ily sokat nem ígér,

De könnyen, bájosan, egyszerűn kezdve szól:

Harczot, hőst zengek, ki Trója határiról

Kibujdosván, első, végzései között,

Lavinomi partra, Olaszországba jött. 280

Muzsája nem gerjeszt mindjárt nagy lángokat.

Ígér csak keveset, hogy adhasson sokat.

De később csodákat kezd elbeszélni,

Latinok sorsáról jövőt jelenteni.

A Styx és Acheron feketén habzanak, 285

Elyziumban a caesárok bolyganak.

Mennél több figura viditsa művetek,

Hogy rá, mint mosolygó képre, nézhessetek.

A pompás egyszersmind lehet mulattató,

Nem jó a fönséges, ha nehéz, untató. 290

Kedvesebb Ariost furcsa meséivel,

Mint ama jégíró fekete vérivel,

Ki morgó kedében talán szégyenlené,

Ha arczát grácia víggá derítené.

272. v. «Győzőit éneklem a föld győzőinek». Scuderi *Alaricjának* első verse.

291. v. «Kedvesebb Ariost» stb. Az *Orlando furioso* szerzője, mely teli elmés, de hihetlen költelmekkel, mint a Roger szárnyas lova, Angelica csodagyűrűje, mely látatlanná tesz; gigászok, szörnyek stb.

Hogy jól előhaladt, abból elhiheti.
Főnséges költemény, hol minden rendin áll,
Nem olyan mű, melyet csak egy szeszély
csinál. 310

Idő, gond kell reá; soh' sem volt ily derék
Munka, iskolásnak első próbája még.
De van boldogtalan költő, kit az eset
Történetből általhevít egy keveset,

313. v. «De van boldogtalan költő» stb. A 193. vers alatti Des Marets-ra szól, ki csinált néhány költeményt, mikben van tűz és képzélődés, például: *Les Amours du Compas et de la Regie* etc. Egy munkát adott ki 1670-ben, *A franczia nyelv és költészet összehasonlítása a görög- és latinnal* cím alatt, melyben a franczia költőket, vagy legalább magát, a görög és latin költők fölé emeli. Különösen haragvók Virgilre és Homérra, mint olyanokra, kik egyedül képesek versenytársai lenni a költői királysáphezárt. Ő mondá: az *Ilias* meséje sem hősi, sem nemes, tárgyában Homér teljesen szegény, habár bő is az egymásra halmozott s rendezetlen költelmekben; epizódjai unalmasok, elbeszélési kiállhatlan hosszúak, beszéde gyakran észnélküli, esetlen. (10. fejezet.) Virgilt illetőleg: nincs találékonysága, nagy hibákat csinál az elbeszélésekben, jellem-, mondatok-, hasonlításokban; vétett a valószerűség, illődelem és ítéleterő ellen. (11. fejezet.) Aztán párhuzamot vont maga és Virgil több helyei közt, hogy ítéljék el neki az elsőséget Virgil, és így Homér felett is, ki kevésbbé tetszett anannál. Miután ez mind nem volt elég az igaztalanság és irigység századának ítélete ellen őt biztosítani, óvást tett, mint okos ember, és a maradékra hivatkozott:

Elképzelősködik, és a gögtől dagad, 315
 Kezébe vitézi tárogatót ragad.
 Muzsája elvásott, kórásznak versei,
 Szökések, bukfenczek emelkedései.
 Sem olvasottság, sem józanság tűziben,
 Minden lépten kihal tápla nemlétiben. 320
 A közönség, ha megkétli ál érdemét,
 Hiába gúnyolja, nem nyitja fel szemét.
 Szegény lelkének ő tapsol, s mit megtagad
 Más, tömjént magának saját kezével ad.
 Hozzá képest Virgil de semmit nem talál, 325
 Homér nem érti, a szépköltés miben áll.
 Ha e konokságát a század nem hiszi,
 Ügyét a jövőidőkre elé viszi.
 De várván, hogy a jó izlés majd visszajő,
 Győzelmessé teszi munkáit az idő; 330
 Napfény elől őket a tárban halmasan
 Elrejtve por és moly vivják siralmasan.
 Hadd viaskodjanak nyugton, a cél felé,
 Hogy el ne téveszszük, mi csak menjünk elé.

Hol a szomorjáték vön áldott kezdetet, 335
 Az ó *vígjáték* is Athenben született.
 A gúnyra lett görög, száz játsszissággal itt

Car le siècle envieux juge sans équité :

Mais j'en appelle à toi, juste postérité.

Munkája 246. lapján.

335. v. «Hol a szomorjáték vön» stb. Horácznál 281. v.
 Successit vetus his Comoedia, non sine multa
 Laude, sed in vitium libertas excidit, et vim

gyűjté egybe átkos nyilának mérgeit.
 És a czégérző kedv pajkos szökésinek
 És, bölcsesség s jóhír prédául lettenek. 340
 Majd a költő, kihez a nép ragaszkodott,
 Az érdem gúnyjaért meg is gazdagodott.
 A *Felhők* egy kara Sokratest is, magát
 A gyülekezés népnek gúnytárgyul adta át.
 E szabadoskodás lőn végre fékezett, 345
 Tisztviselő, törvény nyújtván segéd kezét.
 Egy végzés által a költő okosb leve;
 Megtiltatott mások álarcza és neve.
 Így mult el a színpad legelső divata,
 S a vígjáték harag nélkül kaczagtata, 350
 Tanított és dorgált méreg- s epétlenül,
 S Maenander versiben tetszett sértetlenül.

Dignam lege regi. Lex est accepta ; chorusque
 Turpiter obticuit, sublato jure nocendi.

343. v. «A felhők egy kara» stb. *Felhők*, Aristophanes-
 nek egy comoediája.

352. v. «Maenander versiben tetszett sértetlenül». A co-
 moediának három különböző kora volt a görögök-
 nél. A régiben (antiqua, ancienne) szabad volt nem-
 csak ismert és való kalandokat felhozni, hanem az
 embert is megnevezni. Maga Sokrates is kijátszatott
 Athenében a színpadon. E szabadosságot tisztí pa-
 rancs nyomta el, s a szerzők nem mervén való
 nevet mondani, a személyeket hozzájuk hasonló ál-
 arczok alatt lépteték föl, vagy más megismerhető
 módon. Ez a közép comoedia (media, moyenne).
 Ez új visszaélést szült s ugyancsak megtiltatott;
 ezentúl sem név, sem arcz nem használtatott s a
 comoedia visszavonult a szelidség korlátiba. Ez az

Ez új tükör mindenkinek úgy mutatott,
 Hogy látta önmagát, s hivé, nem láttatott. 355
 A fösvény kaczagott ép a maga után
 Készített fösvénynek hí ábrázolatán.
 A bohó ezerszer nem ismeré magát,
 Habár róla vevé a költő alakát.

Írók, vizsgáljátok az egy természetet,
 Ha vígjáték után vágytok dicséretet. 360
 Ki az emberbe vet éles pillanatot,
 És annyi rejtett szív mélyéig elhatott;
 Ki tudja, milyen a fösvény, bohó, pazar,
 Szerelemföltő és becsületes s bizar, 365
 Tudandja ezeket szinpadra helyzeni,
 Jól fognak ott járni, kelni, beszélni.
 Természetességet úgy adand képinek,
 Ha, mikkel fest, csupa élénkség a színek.
 A természet dúsan szül, nem köz arczokat,
 Lelkünkbe metsz külön éles vonásokat. 370
 Egy semmi, egy lépés azt kitüntetheti,
 De minden szem, szellem meg nem ismerheti.
 Az idő változtat, bensőnk is változás;
 Koronként más a kedv, szokás, gondolkozás.

Az ifju mindenkor forral ábrándokat, 375
 Fölvenni kész, vétkes rossz benyomásokat.

új (nova, nouvelle) comoedia, melynek apja Maenander, Nagy Sándor korából.

375. v. «Az ifju mindenkor» stb. Szerzőnk Horác után

Beszédiben hiú, csapongó vágyiban;
Morog, ha intetik, bolond, vigalmiban.

Értebb a férfikor, és bölcsőbb arcza van,
Nagyok körül forog, tesz-vesz minduntalan. 380
A sors csapási közt töpreng megállani,
Jelenben a jövőt általpillantani.

A zsémbes öregség mindig csak gyűjtöget,
S őrzi, nem magának, a gyűjtött kincseket.
Mihez fog, lassan és nyugodtan megy elő, 385
Jelenre panaszló, multért veszekelő.

írja le az életkorokat, elhagyván a gyermek föstését,
mint Aristoteles is, mivel gyermek ritkán szól a
színpadon. Horácznál 161—174. v.

Imberbis juvenis, tandem custode remoto,
Gaudet equis, canibusque et aprici gramine campi;
Cereus in vitium flecti, monitoribus asper;
Utilium tardus provisor, prodigus aeris,
Sublimis, cupidusque et amata relinquere pernix.

Conversis studiis aetas, animusque virilis
Quaerit opes et amicitias; inservit honori;
Commisisse cavet, quod mox mutare laboret.

Multa senem circumveniunt incommoda, vel
Quaerit, et inventis miser abstinet, ac timet uti,
Vel quod res omnes timide gelideque ministrat;
Dilator, spe longus, iners, avidusque futuri,
Difficilis, querulus, laudator temporis acti
Se puero, censor, castigatorque minorum.

Vígságra nem való, mit az ifju túloz,
Minden gyönyör, mit a kor megvon tőle, rossz.

Vaktába ne léptesd föl a személyeket,
Öreget, mint ifjút, ifjút, mint öreget. 390

Tanuld az udvart és a várost, gazdagot,
Mennyiben mindkettő ad elég alakot.
Így lőn munkáiban oly fénylő Molière,
Hogy tán övé lehet a művészeti bér,
Ha mély föstés mellett, a nép izlésivel 395
Kevésbbé gondol, s több képet nem torzít el;
De aljasért lemond finomság bájirul,
S Terenczhez Tabarint kapcsolni nem pirul.
A zsákról, melybe ő Scapint elbúvatá,
Hogy irt Misanthropot, nem ismerhetni rá. 400

Sohaj- s könnyekkel nem barát a víg elem,
Versébe nem illik tragicus gyötirelem;

390. v. «Öreget, mint ifjút» stb. Horác 176.

— — Ne forte seniles

Mandentur juveni partes, pueroque viriles.

Semper in adjunctis aevoque morabimur aptis.

394. v. «— — övé lehet a művészeti bér,» — Molière
volt egyedül az új vígjátékirók közt, kit Boileau
legtöbbre becsült.

398. v. «Terenczhez Tabarint» stb. Lásd I. ének 86. v.
alatti jegyzetet.

399. v. «A zsákról, melybe ő Scapint» stb. *Les Fourberies de Scapin*, vígjátéka Molièrenek. — Nem Scapin bujt ugyan a zsákba, hanem az öreg Géronte,

De még sem tiszte a piacra állani,
Szennyes piszkos szóval népet hódítani.

Szükség, hogy személye tréfáljon nemesen, 405
Csomója jól kötve, oldassék ügyesen.
A cselekvény folyjon az ész korláti közt,
És jelenésiben ne hagyjon semmi közt.
A nyelv, alantjáró, emelkedjék, ha kell,
Beszéde megrakva szó elménczségivel. 410
Jól tartsa mindenütt a szenvedélyeket.
Egymásba kell szőni a jelenéseket.
Józan ész kárával sohse tréfáljatok.
Természettől soha el ne távozzatok.
Terencz egy atyjának, nézd, milyen arca van, 415
Szidván fiát, kinek szerelme oktalán.
E leczkét a fiú minő szívvel veszi,
Mégis kedveséhez fut, s gondját leteszi.
Ez nem lemásolás, nem életszínű kép,
Ez szerető, fiú, ez atya voltakép. 420

kit Scapin beszéle rá. Boileau azért szól így, mivel
Scapin a darab hőse.

415. v. «Terencz egy atyjának» stb. Egy atyjának Terencz comoediában több helytt; például az *Önkíntő* 1. f. 1. j., 5. f. IV. j. Simon *Andriában*, Demea *A testvérekben*.

418. v. «— kedveséhez fut, s gondját leteszi. Clitipho apja feddéseire gondolva, mondja:

Astutus! nae ille haud scit, quam mihi nunc surdo
narret fabulam.

Magis nunc me amicae dicta stimulant.

Terencz. Önkíntő, 1. f. II. jel.

Én színpadon olyan vígköltőt szeretek,
 Ki aljassal magát sohsem gyalázza meg;
 És tetszik ész által, s nem ütközik belé.
 Ál tréfáló, kinek beszéde kétfelé
 Érthető, goromba és trágár szabadon, 425
 Lépjen föl, ha tetszik, utczai színpadon,
 Mulassa a Pont-neuf népét bohózata,
 Sereg betyároknak játszott maskarada.

426. v. «— — utczai színpadon», azok módjára, kik bohózataikat akárhol készek eljátszani. Ily mutatványok nagy városokon nem ritkák; Boileau a rossz szindarabot oda utasította.
-

NEGYESEDIK ÉNEK.

Florencznek hajdan volt, mondják, egy orvosa,
 Tudós dicsekvő és sokaknak gyilkosa.
 Nagy időig köz volt a nyomor általa.
 Most atyjáért rá egy árva támad vala,
 Majd a kimérgezett bátyaért az öcse. 5
 Itt szennával, ott érvágással öldöse.
 Jöttén a csúz oldalfájássá változott;
 Egy kis fejfájás megörülést okozott.
 Ő végre elhagyá a várost, a gyűlölt.
 Baráti közül volt még egy, kit meg nem ölt, 10
 Ez őt fényben álló házába vezeté,
 Dús apát volt s a szépépítést szereté.
 Az orvos, úgy látszik, e tanra született,
 Az építésről, mint Mansard beszélgetett.
 E teremnek, mondá, nem jó homlokzata; 15

1. v. «Florencznek — volt egy orvosa». Itt bizonyos
 Claude Perrault van kigunyolva, ki a párisi orvosi
 társaság tagja volt.

14. v. «Mint Mansard» stb. híres építész. Meghalt 1666.

A sötét pitvarnak más helyet mutata ;
 A lépcsőzetet is forditná másfelé.
 Barátja érté s a mestert hívá elé.
 A mester jó, hallja, helyesli és javít.
 Hogy röviden mondjuk el csuda dolgait, 20
 Gyilkosunk kegyetlen szakmáján túladdott,
 Keze vízmértéket és vonaszt ragadott,
 És a Galen gyanús tudományát letett
 Rossz orvos építőmesterek jobbja lett.

Példája minékünk hatalmas egy szabály. 25
 Inkább légy kőműves, ha erődben ez áll,
 S e szükséges szakban becsült kézművelő,
 Mint közrendű író, köznapi verselő.
 Más mindenütt vannak külön lépcsőzetek.
 Hol második helyen méltán dísz nyerhetek. 30
 De az író s költőművészet oly gonosz,
 Hogy ott egy lépcsőn áll középszerű s a rossz.
 Mondod : hideg író, mondád : rossz ; egyre megy,
 Az olvasó előtt Pinchêne Boyerrel egy.
 Nem olvastatik már Rampalle, Ménardiere, 35
 Nem Magnon, Du Souhait, Corbin, La Morliere.

29. v. «Más mindenütt vannak» stb. Horácznál 368. v.
 — — Certis medium et tolerabile rebus
 Recte concedi. Consultus juris et actor
 Causarum mediocris, abest virtute disertis
 Messalae, nec scit, quantum Cassellius Aulus :
 Sed tamen in pretio est. Mediocribus esse poetis
 Non homines, non dii, non concessere columnae.
 34—36. v. «Nem olvastatik» stb.

A bohó neveltet és lesz mulattató,
 De a hideg író nem más, mint untató.
 Kedvesebb Bergerac aljas merészlete,
 Mint Motin dermesztő jeges versezete. 40

Ne részegítsen el hizelgés mámora,
 Midőn csudálóid tudatlan tábora
 A termekben kész rád «csudát» kiáltani.
 Mert némely munkát jó a fülnek hallani,

Pinchène nyomorú költő.

Boyer (Claude) francia akadémia tagja.

Rampalle, XIII. Lajos alatt, középszerű idylleket írt.

Ménardiere, királyi felolvasó XIV. Lajos alatt, rossz drámát írt.

Magnon, bressei születés, ügyvéd Lyonban, majd Párisban. Írt rossz drámákat, majd egy költeményt *Encyclopédia* cím alatt, melynek 300.000 versből kellett vala állnia. Kérdeztetvén, «mikor végzi be költeményét?» — «Nem sokára, felelél, «már csak 100.000 vers hiya.»

Du Souhait. Versei epigrammai él és szójáték; lefordítá Homer *Iliását* prózában 1627.

Corbin és

La Morliere; Boileau mindkettőt csak nevéül ismerte; egyébiránt ez amiensi kanonok, homályos soneteket írt homályos magyarázatokkal.

39. v. «Bergerac Czirjén», *Voyage de la Lune* (Hold utazása) s több könyvek szerzője, mikben több képzelődés van, mint ítélet.
40. v. «Motin Péter», bourgeois-i születés. Malherbe és Recan kortársa, Regniernek barátja. Versei amazokkal egy kötetben állanak, egy ódája pedig Regnier satirái előtt.
43. v. «A termekben» stb. Zárt körökben, hová az író,

S midőn világot a könyv kinyomtatva lát, 45
 Nem állja ki éles szemek bírálatát.
 Mennyi írónak és mily gyászos sorsa volt :
 Gombaut-t, az annyira dicsértet, örzi bolt.
 Mindenkit halljatok, eszmélve szüntelen.
 Gyakorta jó szóval lép föl az esztelen. 50
 Csak oly verssel soha, mit Apollo sugott,
 Felolvasás végett ne fussatok legott.
 Vigyázz, ama dühös rimelőt ne kövesd,
 Ki irkafirkáit olvassa örömet
 Mindennek, a ki őt köszönti s a menő 55
 Után verseivel utezát végig fut ő.
 Nincs egyház, oly szent, bár angyal is tiszteli,
 Hol ember ellene biztos helyét leli.

munkája felolvasása és meghallgatása végett, a kiket akart, összehívott.

48. v. «Gombaut-t, az annyira dicsértet» stb. Gombaut-i Ogier János, francia akadémia tagja; több munkát írt, miket már felejte a világ. Meghalt 1666.

50. v. «Jó szóval lép föl az esztelen». Görög eredetű példabeszéd; Persiusnál:

Discere ab insano multum laudanda magistro.

53. v. «— dühös rimelőt». Itt bizonyos Perier Károly, aix-i költőt ért Boileau, ki előbb deák verseket írt, majd francziákat és Malherbet tüzé példányaul. Mindenkit előfogott, hogy hallgassa versét; költőket egyszer a templomban egész mise alatt azzal kínozá, innen az 57. v. «Nincs egyház, oly szent, stb.»

55. v. «Mindennek, a ki őt köszönti», stb. Horác ezen eszmével végzi poeticáját:

Indoctum, doctumque fugat recitator acerbus;
 Quem vero arripuit, tenet, occiditque legendo,
 Non missura cutem, nisi plena cruoris, hirudo.

Mondtam már, szeretned kell, ha bíráltatol,
 Javulj morgás nélkül, az észnek meghajolj. 60
 De föl se vedd némely bolond itéletét.
 Gyakran fonák tudós mondván gyűlöletét,
 Hamis izléssel ő egy munkát megrohan,
 A legszebb és merész vers ellenére van.
 Hiába czáf üres okoskodásira, 65
 Ál itéletekbe szerelmes annyira;
 Elméje gyöngé és nem lát világosan,
 S azt hiszi, szeméből semmi el nem osan.
 Tanácsa veszélyes; véli, szirtet kerül.
 Ki hajt reá, pedig gyakorta elmerül. 70
 Válaszszatok szilárd bíról ép eszet,
 Ki felvilágosult, kit józanság vezet.
 Ki biztos krétával előbb azt jegyzi ki,
 Mit gyöngének talál, s el akarsz rejteni.
 Apró tétováid csak ő oszlatja el, 75
 Kétségtől remegő lelked ő menti fel.
 Örvend, ha olykoron a nagy szellem merész
 Röptüléssel a tört utat elhagyni kész,
 S kilép a szabályok szoros határiból,

59. v. «Mondtam már» stb. Első ének 192. v.

71. v. «Válaszszatok szilárd bíról ép eszet», stb. Itt Patru, századának legjobb és legszigorúbb criticausa van jellemképül felállítva. Egyszer Racine igen kényes finom megjegyzéseket tett Boileau némely helyeire. Ez a deák példabeszéd helyett: Ne sis patruus mihi, (Ne légy nagybátyám, az az nagybátyailag szigorú) Ne sis. Patru mihi, Ne légy oly szigorú, mint Patru. 77. v. «Örvend, ha olykoron», stb. Tetőpontja a kritikus elfogulatlanságának.

Ki, a művészetnek gátló korlátiból. 80
 De ritkaság az ily tökéletes bíró.
 Gyakran rosztól íté, ki másként jó író.
 Van, ki a városban versieért hírbé jött,
 S nem tudja mennyi van Lucan s Virgil között.

Írók, tanácsimért reám hallgassatok, 85
 Hogy munkáitokkal tetszést vívhassatok.
 Midőn a dús Muzsa okos lezskéket ad,
 Kössön kellemeshez szilárdot, hasznosat.
 Bölcs olvasónak nem kell mulatság, üres.
 A mulatságban ő még hasznót is keres. 90

Munkáitok adván erkölestök, lelketek,
 Magatokról nemes képeket fössetek.
 A vészélyes író, ki a becsületet
 Elhagyja, tőlem nem nyarend tiszteletet.

82. v. «Gyakran rosztól íté», stb. Így történt Corneille Péterrel, ki Racinenak, midőn előtte *Alexander* című első darabját felolvasta, azt mondá: adja magát a poesis más nemére.
83. v. «Nem tudja mennyi (köz) van» stb. Szinte az idősb Corneille értetik, kinek izlése, De la Bruyere szerint, oly ingatag volt, hogy műve jóságát abból ítélte meg, mennyit jövedelmezett.
88. v. «Kössön kellemeshez» stb. Horácznál 344. v.
 Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci,
 Lectorem delectando, pariterque monendo.
91. v. «Munkáitok adván» stb. Cicero *A szónokról* II. könyvében: mores oratoris effingit oratio. Seneca: oratio vultus animi est. Így értsük Boileaut is.

Bűnös papíron az erényt elferdíti, 95
S olvasó szemében a vétket szépíti.

De oly komor szellem sem vagyok, ki a szűz
Írásokból minden szerelmet számkiűz.
Ily dús éktől a színpadot fosztnák meg ők,
Szerintök Rodrigo, Ximene mérgezők. 100
Nem tiszta szerelem bár, tisztán mondvá el,
Bennünk a szemérmet nem háborítja fel.
Hiába nyög Didó, mutatván kecseit,
Hibáját rosszalom, de osztom könnyeit.

Az erényes író ártatlan versiben, 105
Érzést csiklandoztat, még sem ront a szíven,
Az ő tüze káros lángokat soh' se vet.
Szeresd az erényt, az táplálja lelkedet.
Teljes erőben is a nagy ész hasztalan;
A szív aljassága a versen rajta van. 110

97. v. «De oly komor szellem sem vagyok» stb. Nicole, azt igyekvék megmutatni, hogy Corneille, bár próbálta kiirtani a vétkeket a színpadról, mindazáltal igen sokat ront az erkölcsökön azon pogány és világi mondatok által, mik szomorújátékaiban találhatók. Ide czéloz a 100. vers: «Szerintök Rodrigo Ximene mérgezők». Rodrigo, Ximene személyek Corneille *Cidjében*.

110. v. «A szív aljassága» stb. Bre-court, színész a Molière társaságában, drámaírássá vegyült. Boileau, midőn egyik darabját olvasná előtte, a 109. és 110. verset hozá fel a színésznek, s egyuttal ily gonosz ítéletet monda: Je conviens, que votre exemple

Kerüljetek minden efféle szint, gyanut,
 Örültséget, mire közrendű elme jut.
 A magasb szellemen nem foghat semmi láz.
 Oly vétek ez, melyben közepszerű hibáz.
 E nyomorú vágytárs, holott érdem ragyog, 115
 Nagyoknál az ellen mindjárt cselt szőni fog.
 Gebeszkedik ugyan lábujja hegyire,
 S mert föl nem éri őt, magához vonja le.
 Ily ármánykodásba ne vegyüljünk belé,
 Ne menjünk gázsággal a becsület felé. 120

Örökké mindig csak verset ne irjatok.
 Ott van az élet, és ottan barátotok.
 Kevés, ki csak könyvben kedves, mulattató,
 Még társalogni és élni is tudni jó.
 Derék író munkál, munkáljon is hírért, 125
 De soha ne higye főnek a szolgabért.
 Tudom, nagy elmét sem gyaláz meg érte vád,
 Ha veszi művének törvényes adaját.
 De bármily nagy író magát beszennyezi,
 Ha hírre nem gondol s csak a pénzt éhezi, 130

peut servir à confirmer cette règle : Úgy hiszem,
 az ön példája megerősíti e szabályt.

130. v. «— hírre nem gondol s csak a pénzt éhezi». Szerzőnk biztosítá Corneille-t szomorújátékai sikeréről, és a dicsőségről, mely reá azokból háramlandik. «Igen, felelé Corneille, a dicsőséggel jólaktam, a pénzt éhezem.» Ellenben Pasquier ily fölírás alatt nyugszik sírjában : Vixi non auri cupidus, sed honoris avarus.

Kivel nyereszke­dést űzhet könyvárosa,
S lesz a művészetnek béres napszámosa.

Előbb, hogy sem az ész­et szó kifejtegeté,
Nemünk­et tanítá, törvényre vezeté,
Ember követte a durva természetet; 135
Erdőkben elszórtan vadon legelgetett.
Igazságot jö­got az erő pótolá.
Bűnéért a gyilkos sohasem lakola.
De végre a kedves harmoniára vett
Nyelv megszelidíté a vad erkölcsöket. 140
Az elszórt népet egy helyre ösztönö­zé,
S városnak zárta be sánca, fala köz­é.
A bűn a megtorlás láttán elborzadott.
Gyöng­e ártatlannak gyá­mot törvény adott.
Mondják: az első vers gyümölcse volt e rend, 145
Innen a hír, mely a világba szerte ment:
Hogy Orpheus dalával, mely zenge bérceken,
Győzött thracziai merész tigriseken;
És Amphion hangján kövek mozogtának,
S Thébe falaira önként ugrottanak. 150
A harmonia szült kezdetben ily csodát.
Versben szólaltatá az ég a jó­so­dát.
Apolló papjait isteni borzalom

147. v. Horácznál 391. v.

Silvestres homines sacer, interpresque deorum
Caedibus et foedo victu deterruit Orpheus.
Dictus ob hoc lenire tigres, rabidosque leones.
Dictus et Amphion Thebanæ conditor arcis,
Saxa movere sono testudinis et prece blanda.

152. v. «Jósodát» (oraculum). Boileau Des Marts kár-

Lepvén, versek által szólott a buzgalom.
 De majd Homér zengvén a régi hősöket, 155
 Nagy tetteire buzdítá fel a kedélyeket.
 Hesiod új sorral mondott tanácsadást;
 Mint kell a rest mezőn nyerni jó aratást.
 Majd a bölcseséget sok könyvek, ezerek
 Által, de versekből vevék az emberek. 160
 Az ész szabályinak mindütt hódoltanak,
 Mik hallomásból a szívekbe szálltanak.
 Ily nagy jó tettért a Muzsának tisztelet,
 S Görögthonban méltó tömjén jutalma lett.
 Vonván az emberek szívét művészete, 165
 Dicsőségére száz oltárt építtete.
 Majd szükség s aljasság miatt a régeni
 Diszét kényszerült a Parnasz felejteni.
 Az elméket hitvány pénz vágya fertezé,
 A könyveket vastag hazudság szennyezé; 170
 És mindenütt ezer rossz munka születék,
 Szófia beszéddel kalmárság üzeték.

Ily aljasság soha ne hervaszthasson el.
 Ha az arany ellenállhatlan ingerel,
 Kerüld a Permessus öntözte helyeket, 175
 Nem ezen szent partok, hol gyűjthetsz kincseket.
 A legbölcsebb író, a legnagyobb vitéz
 Díja Apollótul neve s babéra lesz.

hoztatá, hogy a pogányok jósodáit az égnek tulajdonítá e versben.

175. v. «Permessus öntözte» stb. A Muzsák szent folyója Boeotiában.

De ha szükség által a Muzsa gyötretik,
 A füsttel, mondják, meg nem elégedhetik. 180
 Oly író, a ki nagy inségben csikorog,
 Hogy gyomra estve is éhom gyanánt korog,
 Helicon sétáin keveset járogat.
 Horácz jóllakva ment látni Maenadokat,
 Szabadon a gondtól, mi Colleteten ül, 185
 Ki úgy eszik, ha egy sonettje sikerül.

Igaz, de végre e súlyos mostohaság
 Nálunk a Parnaszon még eddig ritkaság.
 A szépművészet mért félné e századot?
 Egy csillag vet reá kegyes pillanatot. 190
 Egy felvilágosult fejdelem gondja az,
 Hogy itt az érdem ne tudja, mi a panasz.
 Muzsa, hirdesd dicsét csecsemőid előtt,
 Leczkédnél többet ér, ha csak emlited őt.
 Számára bár Corneille ujjant fellángzanék, 195
 S a *Cid* és *Horáczok* Corneille-je volna még.
 Racine, midőn az új csudákat költené,

184. v. «Horácz jóllakva» stb, Juvenál szerint.

— Neque enim cantare sub antro
 Pierio, Thyrsunque potest contingere moesta
 Paupertas, atque aeris inops, quo nocte dieque
 Corpus eget; satur est cum dicit Horatius, Óhe!

185. v. «Colleteten ül . . .» Szegény koldus franczia költő.

191. v. «Egy felvilágosult fejdelem gondja az» stb. XIV.
 Lajostól Boileaunak 2000, Racinenak 600 tallér év-
 díja volt. Scarronnak 1600 livra, de csak rövid ideig.

196. v. «S a *Cid* és *Horáczok* Corneille-je volna még»,
 azaz oly ifjú, mint mikor azokat írta.

Hőseit mind az ő képére fösténé.
 Nevével, melyet sok szép szájj éneklene,
 Benserade utczákon kedvet derítene. 200
 Azzal mulattatná Segráis a bércei fát;
 Az epigramm érte hegyezné csak nyilát.
 Hol a szerencsés toll, mely ilyen Achillest
 Másod *Aeneis*ben Rajna partjára fest?
 Hol van, mely tettinek híréen, a büszke lant 205
 Még egykor erdőt és sziklát megindítand.
 Zengvén Bataviát, mely a viharba vész,
 Inkább elsülyedni, mint meghódolni kész;
 Zengvén a mastrichti földvárat, harczokat,
 S a napvilágított megrohanásokat. - 210
 E hódító felé, míg ezt énekelem,
 Már az alpesekhez szólít új győzelem.

200. v. «Benserade utczákon» stb. Benserade kedves dalokat irt az udvari személyekről. A versek, mikre zenét a híres Lambert irta, többnyire Benserade-tól valók. A francia academiába megválasztatott 1674, meghalt 1691.

201. v. «Segrais a bércei fát». Segráis (*Jean Renaud*) gyönyörű idylleket irt, eltalálta az ecloga mivoltját. Francia academia tagja; meghalt szülőtte földén Caenban 1701.

208. v. «Inkább elsülyedni» stb. Lajos már elfoglalta Hollandot is; azonban a hollandiak kinyiták a gátakat és országokat vízbe meríték a győző előtt.

210. v. «mastrichti földvárat». Mélyen fekvő erősséget, mely még a hollandiak birtokában volt az 1662-ki vesztesség után is; Lajos személyesen vezérlé az ostromot, s meghódítá jun. 29. 1673.

211. v. «E hódító felé» stb. Így végzi Virgil is *Georgi-*

Jármában immár is Salins és Dôle nyög.
 Besançon elporló szikláján füstölög.
 Hol a nagy harczosok, kik megesküdtenek, 215
 Hogy e zuhatagnak gátakat vessenek?
 Vagy azt hiszik, futás közt, fel lesz tartva ő;
 Hogy kikerülik, oly dics, mely szégyelhető.
 Hány összerombolt fal! s hódított városok!
 Dicsőségáratás egyszerre s ennyi sok! 220

Irók öt zengjétek, kettőzött hangokon.
 Tárgyul nem kaphatni közrendű dolgokon.

Részemről én eddig irék csak satirát,
 Kezelni nem merő a trombitát, lírát.

conát, melynek végén szintén Augustus győzelmeit említi:

*Haec super arborum cultu, pecorumque canebam,
 Et super arboribus; Caesar dum magnus ad altum
 Fulminat Euphratem bello victorque volentes
 Per populós dat jura, viamque afflectat Olympo stb.*

213. v. «— Salins és Dôle nyög.

Besançon elporló» stb. Három erősség. miket Lajos 1674-ben hódította meg, meg pedig az utolsót májusban, a két elsőt júniusban.

215. v. «Hol a nagy harczosok?» stb. Szövetséges fejedelmek, úgymint a német császár, spanyol, dán király, Hollandia és egész Németország, kivéve Bajorországot és Hannoverát.

218. v. «Hogy kikerülik» stb. Montecuculi a szövetségesek vezére, mindig kikerülte a csatát, mintha Hannibállal tartott volna, ki a rómaiakról mondá:
Fallere et effugere est triumphus. Horác IV. Oda. IV. k.

Majd e dicsőséges térre is fölmegyek, 225
Hogy szóval és szemmel tüzelőtök legyenek ;
Leczkét ajánlva, mit, Muzsám ifjonta még
Horáczzal társalgván, a Parnasról hozék :
Hogy égjen tüzetek, forrjon a buzgalom,
Mutatván messziről, hol vár a jutalom. 230
Bocsássatok meg, ha ily hévvel teljesen
Dicső lépéseket nézvén hűségesen,
A szinaranytól a hamist választgatom,
Hibájaért a rossz írót megtámadom :
Kissé alkalmatlan, de szükséges bíró, 235
Ki keveset teszen, és mást gyakorta ró.

